

FAKULTET ZA TURISTIČKI I HOTELIJERSKI MENADŽMENT "SINGIDUNUM"

DIPLOMSKI RAD

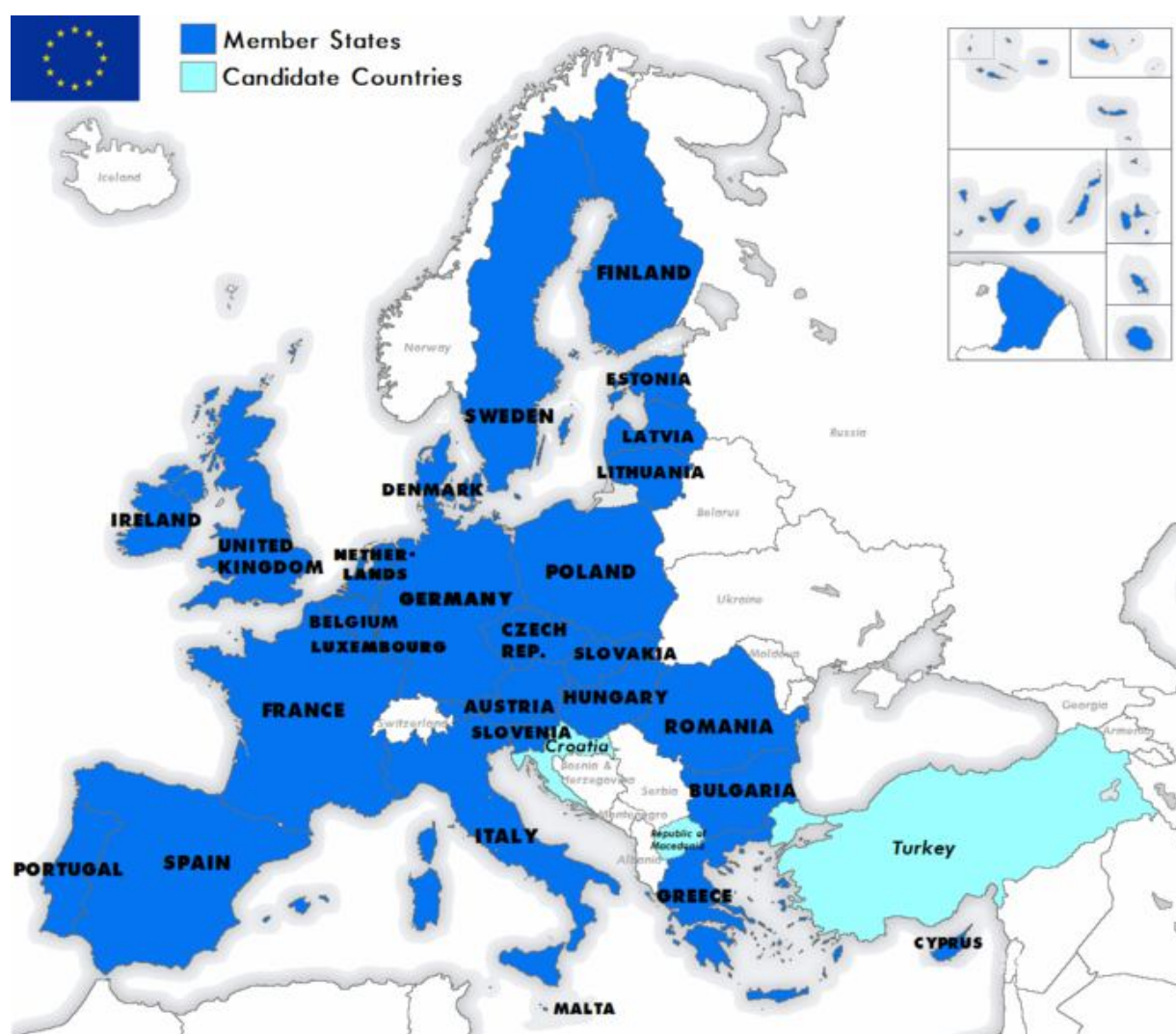
TEMA: POLITIKA ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA U OKVIRIMA EVROPSKE UNIJE

Student:
Jelena Stanković
Broj indeksa: III-28/2003

Mentor:
Prof. dr Gordana Gasmi

Beograd, 2009. godina

SADRŽAJ

1.	Uvod.....	4
2.	Evropa – osnovni podaci.....	5
3.	Nastanak i organi Evropske unije.....	6
3.1.	Istorijski razvoj Evropske unije.....	6
3.2.	Organi Evropske unije.....	9
3.2.1.	Evropski Savet.....	9
3.2.2.	Evropski Sud pravde.....	10
3.2.3.	Evropska Centralna banka.....	10
3.3.1.	Evropska Komisija.....	10
3.3.2.	Savet ministara.....	11
3.3.3.	Evropski Parlament.....	12
4.	Turizam kao ključna industrija 21. veka.....	14
5.	Održivi razvoj turizma – pojam, principi i aktivnosti.....	15
5.1.	Pojam održivog razvoja turizma.....	15
5.2.	Principi održivog razvoja turizma.....	16
5.3.	Aktivnosti na polju održivog turizma.....	17
6.	Evropska unija i održivi razvoj turizma.....	20
6.1.	Evropska Komisija za putovanja (ETC).....	24
6.2.	Plava zastava (Blue Flag).....	24
7.	Klimatske promene i turizam.....	25
7.1.	Klimatske promene i uloga Evropske unije.....	27
7.1.1.	Biodiverzitet.....	27
7.1.2.	Životna okolina i zdravlje.....	27
7.1.3.	Održivost.....	28
8.	Politike i instrumenti za održivi razvoj.....	28
9.	Ekoturizam.....	32
9.1.	Ekoturizam kao deo šireg koncepta održivog turizma.....	32
9.2.	Principi ekoturizma.....	33
9.3.	Visitor management (upravljanje posetiocima).....	34
9.4.	Ekodestinacija.....	34
9.5.	Ecolodge & Green hotels.....	35
9.6.	Međunarodno društvo za ekoturizam – TIES.....	37
10.	Održivi razvoj turizma u Srbiji.....	37
10.1.	Centar za odgovorni i održivi razvoj turizma.....	38
11.	Zaključak.....	40
12.	Literatura.....	41

1. UVOD

Turizam je ekonomski i društveni fenomen dvadesetog veka. Nekada je u njemu uživala samo mala grupa relativno bogatih ljudi na početku veka, a zatim je postao masovna pojava u razvijenim zemljama 1970-tih godina. Sada je turizam stigao do širokih grupa ljudi u većini zemalja i postao jedna od najvećih industrija na svetu, kao i najveći ekonomski sektor Evrope. Očekuje se nastavak rasta turizma u budućnosti zahvaljujući porastu stanovništva, poboljšanju životnog standarda, napretku i ekspanziji saobraćaja, povećanju slobodnog vremena i drugim faktorima.

Usled snažne ekspanzije turizma, tradicionalne turističke destinacije, kao i one u razvoju, susreću se sa rastućim pritiskom na svoju prirodnu sredinu, ali i na svoje kulturno i društveno-ekonomsko okruženje. Na primer, male ostrvske zemlje u razvoju nalaze se pred posebnim izazovima. Turizam je obećavajući razvojni sektor u zemljama sa bogatim prirodnim okruženjem, ali ipak, njegov snažan razvoj može izazvati velike društvene poremećaje i povećati pritisak na životnu sredinu i ekologiju.

Potražnja turista za resursima (zemlja, voda, energija i hrana) konkuriše potrebama lokalnog stanovništva i često vodi ka društvenoj nejednakosti, nejednakosti između polova i nepravdi. Uticaji turizma su ambivalentni. S jedne strane, on ima izrazito pozitivnu i važnu ulogu u društveno-ekonomskom razvoju mnogih zemalja, unapređujući međunarodne odnose i uspostavljajući mir u svetu. S druge strane, mnoge turističke destinacije su iskusile negativne posledice turizma po životnu sredinu, kulturu i društvo.

Uočavajući negativne posledice razvoja masovnog turizma, došlo je do formulisanja novog pristupa njegovom razvoju, odnosno uvođenja pojma alternativnog ili odgovornog turizma. Potrebno je da razvoj turizma bude etički i društveno pravedan, kulturno odgovarajući, enviromentalno održiv i ekonomski profitabilan.

Poslednjih dvadeset godina, turizam se u pozitivnom, kao i u negativnom smislu, razvio u značajnog činioca u okviru konteksta održivosti. Turizam danas čini 9% ukupne zaposlenosti i 9% svih potrošačkih izdataka u okviru Evropske unije i predstavlja jednu od ključnih industrija 21. veka. Ovakav razvoj podrazumeva i ozbiljne rizike za evropsku životnu sredinu i blagostanje ljudi, kao i za samu turističku privredu. Oko 50% putničkog saobraćaja u Evropi je turističkog karaktera, što ima velike posledice na turističke destinacije, ali i na područja duž koridora turističkih kretanja. Turizam povećano utiče na celu teritoriju Evropske unije zbog čega je potrebno formulisati jasne politike u tom pogledu, kao i preduzeti adekvatne mere na svim političkim nivoima – Evropska unija, zemlje članice i lokalne destinacije.

Zemlje centralne i istočne Evrope obuhvataju oko 25% svih turističkih dolazaka u Evropi. Ova rastuća tržišta imaju manje propisa nego zemlje članice EU. To može prouzrokovati snažniji pritisak na životnu sredinu i doprineti društvenim nepravilnostima u tim zemljama.

2. EVROPA – OSNOVNI PODACI

Evropa je kontinent malog prostranstva, velike naseljenosti i izuzetnog ekonomsko-političkog značaja. Geografski i istorijsko-politički pojam Evrope vremenom se širio od juga i zapada na istok i severo-istok. Granica između ovog kontinenta i Azije pruža se planinom Ural, Kaspijskim jezerom i Kavkazom. Ostale granice čine Severni ledeni okean, Atlantski okean, Sredozemno i Crno more.

Površina evropskog kontinenta iznosi 10.532.000 kilometara kvadratnih. Procenjuje se da na ovom prostoru živi oko 730 miliona stanovnika ili blizu 70 ljudi na kilometar kvadratni. Ujedno, to je i drugi najmanji kontinent na Zemlji, posle Australije.

Evropu sa tri strane zapljuskuju mora i okeani, koji se duboko uvlače u kontinent. Ona je najrazuđeniji kontinent. Ostrva i poluostrva čine oko 28% njene površine, a dužina morske obale je oko 41.000 kilometara.

Najveće ostrvo Evrope je Velika Britanija, a poluostrvo Skandinavsko (800.000 kvadratnih kilometara). Najveći planinski sistem su Alpi (najviši vrh Mon Blan, 4.810 metara), Karpati (najviši vrh Gerlah 2.655 metara), Apenini (najviši vrh Gran Saso 2.914 metara) i Pirineji (najviši vrh Aneto 3.404 metara). Najveća evropska reka je Volga, duga 3.531 kilometara. Najveća prirodna jezera su Ladoga, 8.400 kilometara kvadratnih, dubine 225 metara i Onjega, 9.510 kilometara kvadratnih, dubine 120 metara.

Klima Evrope je pod uticajem Golske struje. Duvaju pretežno severozapadni vetrovi koji povoljno utiču na unutrašnjost kontinenta. Na floru i faunu utiče podneblje. Sever Evrope je pokriven močvarama, koje prema jugu prelaze u zonu četinarskih i mešovitih šuma, bogatih raznovrsnom divljači. Ove šume postepeno prelaze u takozvanu kulturnu stepu, koja je pretvorena u oranice sa intenzivnom zemljoradnjom. Južna Evropa ima sredozemnu floru sa zelenim šipražjem.

Stanovništvo Evrope je različito i po etničkom sastavu i po religiji, jeziku, kulturi, načinu života,... Najveći deo stanovništva je indoevropskog porekla, podeljen u tri osnovne grupe naroda: slovensku, germansku i romansku grupu.

Danas u Evropi postoje 43 samostalne države nastale tokom 18, 19. i 20. veka. Evropa ima značajne prirodne resurse koji joj omogućavaju stalni napredak, rudno blago: boksit, olovo, ruda gvožđa, bakar, srebro, zlato, sirova nafta, zemni gas, kameni ugalj,... Saobraćaj je na samom svetskom vrhu, automobilski, vazdušni, železnički i pomorski.

Evropa je kolevka svetske kulture i civilizacije. Moderna je i dinamična, ali istovremeno uljuljana u svoju dugu i bogatu istoriju. Ime našeg kontinenta, prema rasprostranjenom mišljenju, potiče iz grčke mitologije (mit o otmici Evrope, naivne princeze koju je zaveo Zevs, otac svih bogova). Takođe se tvrdi da je reč Evropa izvedena iz semitske reči "ereb", što znači veče ili zaći; odnosno mesto na kome zalazi Sunce. Međutim, etimologija imena Evropa nije do kraja razjašnjena.

Veliki deo Evrope uključen je u Evropsku Uniju, koja je zbog svih svojih razvojnih problema dala kontinentu novi smisao i smer razvoja, ali i osećaj da će Evropa u doglednoj budućnosti i dalje ostati vodeće mesto svetske kulture, civilizacije i svetskog biznisa.

3. NASTANAK I ORGANI EVROPSKE UNIJE

3.1. *Istorijski razvoj Evropske Unije*

Pre nego što je postala pravi politički cilj, ideja o ujedinjenju Evrope je bila samo san u mislima filozofa i vizionara. Viktor Hugo je, na primer, zamišljao Ujedinjene države Evrope, inspirisan isključivo humanističkim idealima. Međutim, san je bio uništen strahovitim ratovima koji su opustošili kontinent u toku prve polovine 20.-og veka.

Nakon Drugog svetskog rata, Evropu je karakterisala razorena privreda i ideološka podeljenost. Važan podsticaj ujedinjavanju zapadno-evropskih država predstavljao je Maršalov plan pomoći ekonomskom oporavku. Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju (OEEC) osnovana je 1947. godine kako bi među državama članicama raspoređivala američku pomoć u skladu sa ovim planom. Program pomoći bio je vezan za uslov da se u Evropi izgradi stalna privredna saradnja. Sa tim ciljem je i osnovana OEEC. Program pomoći je okončan posle tri godine, ali je OEEC nastavila da postoji i 1961. godine promenila ime u Organizaciju za ekonomsku saradnju i razvoj OECD.

Pariskim ugovorom od 18. aprila 1951. godine stvorena je Evropska zajednica za uglj i čelik, a zatim Rimskim ugovorom zaključenim 25. marta 1957. godine počele su da funkcionišu Evropska ekonomska zajednica (EEZ) i Evropska zajednica za atomsku energiju (EURATOM). Članice ovog "zajedničkog tržišta" postale su: Francuska, SR Nemačka, Italija, Belgija, Luksemburg i Holandija. Ugovorom o objedinjavanju organa triju evropskih zajednica, 01. jula 1967. godine, nastale su Evropske zajednice EZ sa jedinstvenom institucionalnom strukturom. Svaka od evropskih zajednica zadržala je odvojeni pravni subjektivitet na osnovu konstitutivnih ugovora o osnivanju. Ugovor o Evropskoj Uniji potpisan je u Mastrihtu 1992. godine, a na snagu je stupio novembra 1993. godine. Ovaj događaj označio je prelomnu etapu u procesu institucionalnog reformisanja evropskih zajednica. Zatim su revizije ovog Ugovora bile u Amsterdamu (1999.) i Nici (2003.).

Osnovni cilj Ugovora iz Amsterdama bilo je stvaranje jedinstva između zemalja članica u oblasti zaštite osnovnih ljudskih prava, svake vrste slobode i bezbednosti evropskih građana. U sklopu institucionalnih reformi, zakoni Evropske unije su stavljeni iznad zakona zemalja članica i korišćenje prava veta je još više ograničeno. Organ koji je imao najviše koristi od Ugovora iz Amsterdama, bio je Evropski parlament, koji je dobio pravo da uloži veto na odluku Saveta Evropske unije, ukoliko je ta odluka doneta bez zajedničkog dogovora ove dve institucije. Evropski savet je dobio pravo da poništi glas zemlje članice za koju se dokaže da je prekršila neki od osnovnih principa EU.

Osnovni cilj donošenja Ugovora o Evropskoj Uniji iz Nice je poboljšanje institucionalne strukture EU, odnosno unapređivanje institucionalne reforme Unije, radi prijema novih država članica. Ugovor iz Nice potpisan je 26. februara 2001. godine, a stupio je na snagu posle ponovljenog referenduma u Irskoj, 01. februara 2003. godine.

Naziv države	Zvaničan naziv države	Datum pristupanja Uniji	Glavni grad
Austria	Republic of Austria	1.jan 1995	Vienna
Belgium	Kingdom of Belgium	25.mar 1957	Brussels
Bulgaria	Republic of Bulgaria	1.jan 2007	Sofia
Cyprus	Republic of Cyprus	1.maj 2004	Nicosia
Czech Republic	Czech Republic	1.maj 2004	Prague
Denmark	Kingdom of Denmark	1.jan 1973	Copenhagen
Estonia	Republic of Estonia	1.maj 2004	Tallinn
Finland	Republic of Finland	1.jan 1995	Helsinki
France	French Republic	25.mar 1957	Paris
Germany	Federal Republic of Germany	25.mar 1957	Berlin
Greece	Hellenic Republic	1.jan 1981	Athens
Hungary	Republic of Hungary	1.maj 2004	Budapest
Ireland	Ireland	1.jan 1973	Dublin
Italy	Italian Republic	25.mar 1957	Rome
Latvia	Republic of Latvia	1.maj 2004	Riga
Lithuania	Republic of Lithuania	1.maj 2004	Vilnius
Luxembourg	Grand Duchy of Luxembourg	25.mar 1957	Luxembourg
Malta	Republic of Malta	1.maj 2004	Valletta
Netherlands	Kingdom of the Netherlands	25.mar 1957	Amsterdam
Poland	Republic of Poland	1.maj 2004	Warsaw
Portugal	Portuguese Republic	1.jan 1986	Lisbon
Romania	Romania	1.jan 2007	Bucharest
Slovakia	Slovak Republic	1.maj 2004	Bratislava
Slovenia	Republic of Slovenia	1.maj 2004	Ljubljana
Spain	Kingdom of Spain	1.jan 1986	Madrid
Sweden	Kingdom of Sweden	1.jan 1995	Stockholm
United Kingdom	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	1.jan 1973	London

Tabela br.1: Članice Evropske Unije

Nakon stupanja na snagu Ugovora iz Nice, iskazala se potreba građana Evropske unije za pojednostavljenjem njene veoma složene strukture zakona, koju je sačinjavalo 8 ugovora i preko 50 protokola i aneksa. „Deklaracija o budućnosti Evropske unije“, koja je pripojena Ugovoru iz Nice, otvorila je mogućnost konsolidovanja svih ovih dokumenata unutar jednog — Ustava EU. Još na sednici Evropskog saveta u Lakenu, u decembru 2001. godine, doneta je odluka o sazivanju javne konvencije država članica EU na kojoj bi prisustvovali predstavnici tih država, njihovih nacionalnih parlamenata, Evropskog parlamenta i Evropske komisije. Kao plod ove konvencije koja je trajala od februara 2002. do jula 2003. godine, nastao je nacrt Ustava EU, čiji je glavni cilj bio da izvrši njenu dubinsku reformu kako bi je približio njenim građanima. Ovaj nacrt je poslužio kao osnova u pregovorima koji su vođeni u okviru međuvladine konferencije od oktobra 2003. do jula 2004. godine, kada je usaglašen konačan tekst Ugovora o Ustavu EU. Novi ustav je trebalo da zameni sve sporazume potpisane u proteklih 50 godina, osim sporazuma o Evroatomu.

Sadržaj novog ugovora je bio podeljen u 4 jednake celine. Prva se odnosila na osnovne principe i ciljeve Evropske unije, dok je druga obuhvatala Poglavlje osnovnih prava EU. Treća celina se odnosila na politike EU i na njeno funkcionisanje uopšte. Način stupanja na snagu Ustava, načini njegovog menjanja i objava prestanka važenja svih prethodnih ugovora su smešteni u četvrtu celinu ugovora. Stubovna struktura EU bi prestala da postoji i EU bi postala jedinstvena pravna celina. Po prvi put, predložena je klauzula o dobrovoljnom povlačenju, kojom bi svakoj državi članici bilo omogućeno dobrovoljno napuštanje EU. Zadaci evropskog komesara za spoljne odnose i evropsku susedsku politiku, kao i zadaci visokog predstavnika za spoljnu politiku i bezbednost su povereni ministru spoljnih poslova EU, čija bi funkcija bila uvedena usvajanjem Ugovora o Ustavu. Pored povećanja broja oblasti koje podležu glasanju kvalifikovane većine, predložena je i izmena ovog sistema, prema kojoj bi, kako bi određeni predlog bio usvojen, za njega moralo da glasa 55% država članica, čija populacija čini najmanje 65% ukupnog broja stanovnika EU. U okviru zajedničke odbrambene politike, bila bi znatno povećana uloga Evropske odbrambene agencije, a predloženo je i usvajanje zajedničke politike o azilu, imigraciji i kontroli spoljnih granica EU. Razvojem Evropa i Evrojusta (osnovan 2002), bila bi stvorena mogućnost za otvaranje kancelarije evropskog javnog tužioca.

Ugovor o Ustavu Evropske unije je, kako bi Ustav stupio na snagu, morala potvrditi svaka zemlja članica EU, ili u nacionalnim parlamentima ili na referendumima. Na referendumima u Francuskoj i Holandiji, 54,68%, odnosno 61,54% glasača je glasalo protiv potvrđivanja ovog ugovora, što je dovelo do prinudnog zamrzavanja procesa donošenja Ustava EU.

Na sednici Evropskog saveta u Briselu 16. i 17. juna 2005. godine, odlučeno je da će u narednom periodu proces reformisanja Evropske unije biti zamrznut, kako bi se, kroz konsultacije sa njenim građanima, uvideli razlozi zbog kojih su građani dve zemlje članice odbacili predlog Ustava EU. Na ceremoniji proslave 50. godišnjice potpisivanja Rimskih ugovora, koja je održana 25. marta 2007. godine u Berlinu, sve članice EU su usvojile pravno neobavezujuću Berlinsku deklaraciju, prema kojoj novi, reformski ugovor EU mora biti usvojen pre izbora za poslanike Evropskog parlamenta 2009. godine. Iste godine, na sednici Evropskog saveta koja je održana 21. i 22. juna u Briselu, postignut je dogovor o sazivanju međuvladine konferencije na kojoj bi bio usaglašen tekst novog ugovora. Pošto je Evropski savet na neformalnoj sednici u Lisabonu 18. i 19. oktobra 2007. potvrdio tekst novog ugovora, koji je usaglašen na međuvladinoj konferenciji, države članice su 23. decembra iste godine usvojile Ugovor iz Lisabona. Ovaj Ugovor se naziva još i Reformski Ugovor pošto bi trebalo da zameni Ugovor o Evropskoj Uniji (Mastriht, 1992. godina) i Ugovor o Evropskoj Zajednici. Ugovorom iz Lisabona, postojeći osnivački ugovori se transformišu u Ugovor o Evropskoj Uniji i Ugovor o funkcionisanju Evropske Unije.

Za razliku od Ugovora o Ustavu Evropske unije koji je predviđao zamenu svih prethodnih ugovora EU njenim ustavom, Ugovor iz Lisabona je, kao i svaki prethodni ugovor donet u EU, samo izmenio svoje prethodnike. Način donošenja odluka putem sistema kvalifikovane većine koji je predložen Ustavom EU je zadržan, ali je, na zahtev Poljske, njegovo stupanje na snagu odloženo do 2014. godine. Umesto rotirajućeg sistema šestomesečnog predsedavanja država članica sednicama Saveta EU, uvedena je funkcija stalnog predsednika ovog tela. Funkcija ministra spoljnih poslova EU, koja je predložena Ustavom EU je zbog protivljenja

Ujedinjenog Kraljevstva preimenovana, pa će njen zvanični naziv glasiti Visoki predstavnik Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost. Predviđeno je smanjenje broja članova Evropske komisije sa 27 na 15 do 2014. godine, a određena je i gornja granica broja poslanika u Evropskom parlamentu-750. Uloga nacionalnih parlamenata država članica je povećana tako što im je dato pravo podnošenja amandmana na nacрте zakona EU. U tekstu Ugovora iz Lisabona spomenuta su i pitanja energetske solidarnosti između zemalja članica, kao i pitanje klimatskih promena. Ceo tekst Poglavlja osnovnih prava EU je izostavljen iz teksta novog ugovora, ali su zadržane njegove najbitnije stavke, koje imaju jednaku pravnu vrednost.

Kako bi stupio na snagu, Ugovor iz Lisabona je, kao i Ustav EU, morala potvrditi svaka država članica. Iako je ugovor potvrđen u većini njih, građani Irske su ga na referendumu održanom 12. juna 2008. godine odbacili sa 53,4% glasova protiv. Nemačka Kancelarka Angela Merkel i predsednik Francuske Nikola Sarkozy su nakon odbacivanja ugovora na referendumu u Irskoj pozvali države članice da nastave se njegovim potvrđivanjem.

3.2. Organi Evropske unije

3.2.1. Evropski savet

Evropski savet čine šefovi država ili vlada država članica i predsednik Komisije, dok im u radu pomažu ministri inostranih poslova i jedan član Komisije (najčešće potpredsednik). Evropski savet predstavlja najznačajniji i najuticajniji oblik saradnje među vladama Evropske Unije i daje neophodan podsticaj za razvoj Unije i utvrđuje opšte političke smernice. Sastaje se najmanje dva puta godišnje i njime predsedava šef države ili vlade države članice koja predsedava Savetom. Nakon svakog zasedanja Evropski savet podnosi izveštaj Evropskom parlamentu. Evropski savet je, međutim, ostao izvan institucionalnog mehanizma Evropske zajednice, kao prvog, centralnog stuba Unije.

Evropski savet nema zakonskih ovlašćenja da preduzima mere ili donosi odluke koje bi išle u pravcu ostvarenja ciljeva Zajednice. Njegova snaga leži u specifičnom vidu neformalnosti i ogromnoj težini zaključaka koje usvaja. Nadležnost Evropskog saveta obuhvata usmeravanje razvoja Evropske unije donošenjem opštih političkih smernica. Ocena postignutog razvoja je drugi vid nadležnosti Evropskog saveta. Odluke se donose na osnovu postizanja kompromisa, što je više izraženo nego kod ostalih organa EU. Uloga Evropskog saveta kod reformi osnivačkih ugovora Zajednice, kao i kod ratifikacije istih, je od izuzetnog značaja.

FUSNOTE???

Ako Ugovor iz Lisabona stupi na snagu, Evropski savet će biti pravno priznat kao jedno od tela u institucionalnoj strukturi Evropske unije. Odbačeni nacrt Ustava EU predviđao je takođe da rotirajuće predsedništvo bude zamenjeno funkcijom Predsednika EU sa mandatom od dve i po godine; umesto ovoga, lisabonski ugovor ostavio je predsednika Evropskog saveta sa ovim mandatom.

3.2.2. Evropski sud pravde

Uloga Suda je od izuzetnog značaja u institucionalnom sistemu Evropske Unije. Sud pravde se brine o poštovanju prava prilikom tumačenja i primene Ugovora i stara se da komunitarno pravo ne bude tumačeno i primenjivano različito u raznim državama članicama.

Sud se sastoji od po jednog sudije iz svake države članice tako da su zastupljeni svih 27 nacionalnih pravnih sistema Evropske Unije. Sudije nisu vezane za svoje nacionalne vlade i njihova nezavisnost mora biti izvan svake sumnje. Radi efikasnosti, Sud se retko nalazi kao pun sud. Obično zaseda kao "Velika komora" od 13 sudija ili u komorama od samo 5 ili tri sudije. Sedište Suda je u Luksemburgu.

3.2.3. Evropska centralna banka

Evropski sistem centralnih banaka (ESCB) čine Evropska centralna banka (ECB) i nacionalne centralne banke država članica. Osnovni cilj ECB je očuvanje stabilnosti cena na unutrašnjem tržištu Evropske Unije. Ona je takođe odgovorna za sprovođenje ekonomske i monetarne politike Evropske unije.

Uvođenje Evropskog sistema centralnih banaka i Evropske centralne banke u institucionalnu strukturu Evropske Unije doprinelo je jačanju elemenata državnosti Evropske Unije. ESCB pokriva svih 27 zemalja Evropske Unije, od kojih su samo 16 zemalja usvojile euro. Ovih 16 zemalja zajedno čine "evro zonu", koja sa ECB formira "Eurosistem". Osnovni zadaci ESCB su: utvrđivanje i sprovođenje monetarne politike, vršenje deviznih poslova, držanje i upravljanje zvaničnim deviznim rezervama država članica, unapređenje nesmetanog funkcionisanja platnog prometa. ECB radi potpuno nezavisno, ali blisko sarađuje sa nacionalnim centralnim bankama.

3.2.4. Evropska Komisija – uneti deo o ulozi Evropske Komisije u sektoru turizma u članicama EU

Komisija je nezavisna od nacionalnih vlada. Njen posao je da predstavlja i zastupa interese Evropske Unije kao celine. Ona predlaže nacрте za nove evropske zakone, koje predstavlja evropskom parlamentu i savetu ministara.

Evropska komisija je takođe i izvršna ruka Evropske Unije. Ona je odgovorna za sprovođenje odluka Parlamenta i Saveta. To podrazumeva svakodnevno vođenje poslova Evropske Unije, sprovodi njene politike i programe i učestvuje i potrošnji. Sedište Evropske komisije je u Briselu.

Članovi komisije mogu biti samo državljani država članica. Obavezno je da najmanje jedan državljanin svake države članice mora biti član Komisije. U svom radu, članovi Komisije nisu vezani za svoju vladu, već svoje dužnosti obavljaju potpuno nezavisno i u opštem interesu Zajednice. Oni ne smeju primati niti tražiti uputstva od bilo koje vlade ili drugog tela. Ovime se definiše nadnacionalni karakter ove komunitarne institucije. Uloga

predsednika komisije je veoma važna u odnosu na vlade država članica, zatim kada istupa pred Evropskim savetom i pred Parlamentom.

Svaki član Komisije je zadužen za jednu ili više određenih oblasti delovanja iz nadležnosti Komisije. Mogu se osnovati i radne grupe čiji bi zadatak bio da pripreme diskusiju o nekim izuzetno važnim i kompleksnim pitanjima. Neke od tih radnih grupa mogu delovati kao stalne službe. Članovi Komisije se sastaju jednom nedeljno radi donošenja odluka o pitanjima iz svoje nadležnosti ili pokretanja inicijativa za donošenje određenih komunitarnih propisa.

Nadležnost Komisije obuhvata:

- Staranje o primeni Ugovora i merama koje organi Zajednice donose u skladu sa Ugovorom;
- Formulisanje preporuka ili davanje mišljenja o pitanjima koja uređuje Ugovor;
- Samostalno odlučivanje i učestvovanje u pripremanju mera koje donosi Savet i Evropski Parlament;
- Vršenje ovlašćenja koja je Savet preneo na nju radi sprovođenja propisa koje je on doneo (delegirana ovlašćenja).

Komisija kontroliše da li se odredbe Ugovora pravilno primenjuju i da li se mere usvojene u skladu sa njegovim odredbama tj. komunitarni propisi donose na predviđen način i ispravno primenjuju. Posebno je važna funkcija Komisije kao predlagača komunitarnih propisa. Komisija godišnje izrađuje i objavljuje opšti izveštaj o radu Zajednice.

Komisija sa previše članova neće ispravno raditi i, za sada, postoji jedan član iz svake države Evropske Unije. Budući da su Bugarska i Rumunija pristupile Evropskoj uniji, broj je narastao na 27 članova Komisije. Od sledeće Komisije (načelno od Novembra 2009. godine), broj članova bi trebalo biti smanjen. Članovi Komisije će onda biti imenovani rotacijom pri čemu će se voditi računa da sve zemlje budu pravično zastupljene. Cilj je da se osigura jasan demografski i geografski odraz svih država članica.

3.2.5. Savet ministara

Savet ministara čine predstavnici svake države članice na ministarskom nivou. Sačinjavaju ga nadležni resorni ministri, koji imaju ovlašćenja da obavežu vladu svoje države članice. Još od donošenja Ugovora o spajanju institucija, 1965. godine, Savet funkcioniše kao jedan organ za sve tri evropske zajednice. Sedište Saveta ministara je u Briselu.

Sastav saveta ministara se menja u zavisnosti od pitanja koja se razmatraju. Savet za opšte poslove podrazumeva zasedanje ministara spoljnih poslova i on ima zadatak da usklađuje države članice u oblasti spoljne politike kao i da koordinira rad ostalih resornih zasedanja Saveta. Specijalne sastanke Saveta predstavljaju resorna tj. sektorska zasedanja u oblasti poljoprivrede, finansija, industrije, trgovine, saobraćaja, itd.

S obzirom da su ovlašćeni da preuzimaju obaveze u ime svojih vlada, ministri u Savetu deluju u skladu sa instrukcijama i konkretnim nalogima svoje vlade*. Zastupaju interese svojih država, ali moraju da deluju istovremeno i u krajnjem interesu Unije.

¹ Gordana Ilić-Gasmi, Reforme EU, 2004.

Svaka država članica Evropske Unije može da odluči koji će je od ministara zastupati na sastancima Saveta ministara, tako da mogu da prisustvuju dva ili više ministara iz iste države, ali sa pravom na samo jedan glas pri donošenju odluka u Savetu. U Savetu postoji funkcija predsedavajućeg koji se smenjuje naizmenično na svakih šest meseci i to prema redosledu utvrđenom u Ugovoru. Rotiranje predsedništva je ranije određivano po abecednom redu. Na zasedanju Saveta u Briselu, 1993. godine, odlučeno je da nakon pristupanja EFTA* članica, nakon predsedavanja male države članice sledi predsedavanje velike.

Predsedavajući saziva Savet na sopstvenu inicijativu, na zahtev jednog od svojih članova ili na zahtev Komisije. On takođe priprema sednice Saveta, utvrđuje dnevni red i rukovodi radom Saveta.

Savet je glavni zakonodavni organ Evropske Unije. On može da donosi odluke koji su obavezne za države članice. Njegove nadležnosti obuhvataju sledeće:

- Usklađivanje opštih ekonomskih politika država članica
- Usvajanje relevantnog komunitarnog zakonodavstva, u formi uredbi, uputstava i odluka, kao i neobavezujućih preporuka i mišljenja
- Prenosi na Komisiju ovlašćenja za sprovođenje propisa koje donosi Savet
- Daje ovlašćenje Komisiji da pregovara sa trećim licima i zaključenje sporazuma
- Utvrđuje plan budžeta i ima poslednju reč povodom obaveznih troškova.

Savet donosi odluke većinom glasova svojih članova, ako Ugovorom nije drugačije određeno. Može to učiniti na tri načina: apsolutnom većinom, kvalifikovanom većinom i jednoglasno. Odluke koje se donose asolutnom većinom uglavnom su ograničene na nevažna pitanja (na primer, usvajanje poslovnika o radu). Kada je za donošenje nekih odluka potrebna kvalifikovana većina, glasovi se ponderišu odnosno različito omeravaju u zavisnosti od brojnosti stanovništva (na primer, Nemačka, Italija, Velika Britanija i Francuska imaju po 10 glasova, Španija 8, Grčka 5, itd.) Kvalifikovana većina čini 62 glasa potrebna za usvajanje odluka Saveta. Jednoglasnost je predviđena za donošenje najvažnijih i najosetljivijih pitanja Evropske Unije.

3.2.6. Evropski parlament

Evropski Parlament predstavlja jednu od centralnih institucija današnje Evropske Unije. On odražava političku volju državljanja država članica Evropske Unije. Sastavljen je od direktno izabranih predstavnika naroda ujedinjenih u EU. Poslanici za Evropski parlament se biraju na izborima, pri čemu svaka zemlja članica primenjuje sopstveni izborni sistem. Sedište Evropskog parlamenta je u Strazburu.

Broj članova Evropskog Parlamenta nije u srazmeri sa brojem stanovnika država članica, što je učinjeno kako bi se zaštitio interes malih i srednjih država (Tabela br. 2).

* The European Free Trade Association (EFTA)

Poslanici su u parlamentu grupisani po političkoj pripadnosti, a ne na osnovu nacionalnosti, što Evropski parlament čini institucijom nadnacionalnog karaktera. Parlament ima osam političkih grupa, kao i neke nepridružene članove (van političkih grupa).

Evropski parlament ima tri grupe ovlašćenja: zakonodavna, budžetska i kontrolna. Posebno su značajna zakonodavna ovlašćenja Evropskog Parlamenta, koja on deli sa Savetom, kao centralnim legislativnim organom Evropske Unije. Parlament učestvuje u evropskoj političkoj saradnji, donosi odluke u pogledu osnovnih prava čoveka, imenuje ombudsmana ovlašćenog da prima žalbe svakog fizičkog ili pravnog lica Unije. Parlament takođe vrši demokratsku kontrolu rada Komisije i daje saglasnost na izbor Komisije i ako je potrebno može im izglasati nepoverenje.

Broj mesta po državi (2009 – 2014)

Austrija	17	Letonija	8
Belgija	22	Litvanija	12
Bugarska	17	Luksemburg	6
Kipar	6	Malta	5
Česka Republika	22	Holandija	25
Danska	13	Poljska	50
Estonija	6	Portugalija	22
Finska	13	Rumunija	33
Francuska	72	Slovačka	13
Nemačka	99	Slovenija	7
Grčka	22	Španija	50
Mađarska	22	Švedska	18
Irska	12	Velika Britanija	72
Italija	72	UKUPNO	736

Tabela br. 2 Broj mesta u Evropskom parlamentu po državi

Ovaj "institucionalni trougao" kreira politiku i zakone koji se primenjuju širom Evropske Unije. Komisija predlaže novo zakonodavstvo, a Parlament i Savet ga usvajaju. Zatim, Komisija i države članice implementiraju nove zakone, dok Komisija osigurava da su oni pravilno uzeti u razmatranje.

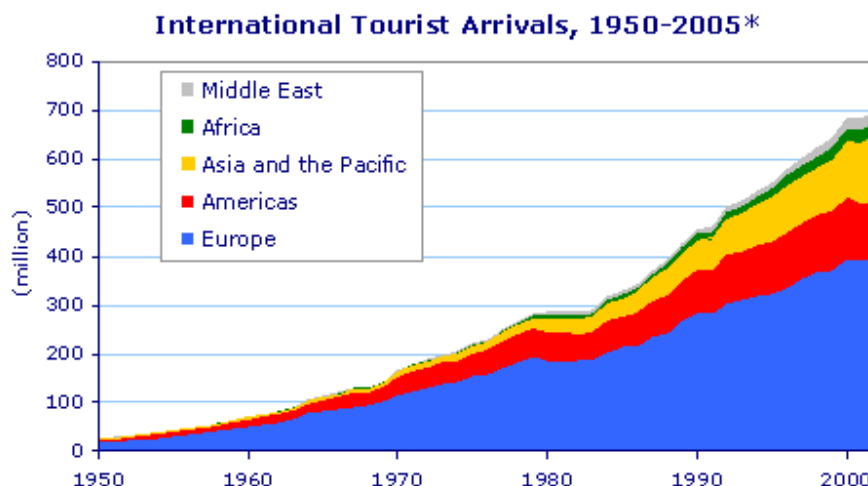
4. TURIZAM KAO KLJUČNA INDUSTRIJA 21. VEKA

"Bolje je jedanput videti, nego hiljadu puta čuti ili pročitati."

Kineska poslovice

Period posle Drugog svetskog rata karakterističan je po jednom od najzapaženijih socio-ekonomskih fenomena, ekspanziji globalne turističke industrije. Broj međunarodnih dolazaka se povećao sa 25 miliona 1950. godine na 806 miliona dolazaka u 2005. godini, sa prosečnom godišnjom stopom rasta od 6.5%. Povećani su i prihodi od inostranog turizma, sa 2 na 682 milijarde dolara.

Tokom ovog perioda najveći razvoj su imali Azija i Pacifik (13% u proseku na godišnjem nivou), kao i Srednj istok (10%), dok su Amerika (5%) i Evropa (6%) imali slabiju stopu rasta, nešto malo ispod svetskog proseka. Udeo Evrope u ukupnom broju turističkih dolazaka je opao za 10% u odnosu na 1950. godinu. (Grafikon br 1)*.

Grafikon br. 1

Prema prognozi Svetske turističke organizacije ukupan inostrani turistički promet u svetu iznosiće 2010. godine jednu milijardu turista, dok će 2020. godine dostići 1.6 milijardi stranih turista. Turistička kretanja su danas najmasovnija kretanja svetskog stanovništva. Turizam je razvoj, napredak, izmena geografskog lika prostora, očuvanje životne sredine, valorizacija kulturno-istorijskih spomenika. Turizam je mnogo više od broja turista, broja noćenja i deviznog priliva.

Integracioni procesi su zahvatili sve delove svetske privrede, što uslovljava brisanje granica između država, ekonomskog razvoja i nacionalnih tržišta.

* Izvor: WTO (World Tourism Organisation)

destinacije. Lepota geografskog ambijenta, termalni izvori, šume, hortikultura, ekološka čistoća i zaštita vodenih površina i vazduha..sve su to elementi turističkog izbora.

Turizam je složen sistem i njegovo funkcionisanje je u stalnom međuzavisnom delovanju sa okolinom, odnosno okruženjem. Međutim, ekspanzivnost, uniformnost, sezonalnost i prostorna limitiranost savremenog (masovnog) turizma prethodi da devastira prirodne i kulturno-ljudske resurse i baštinu. Turizam kao delatnost poprima sve izrazitije negativne i konfliktne karakteristike i ima sve veći broj protivrečnosti. Karakteristika geografskih činilaca u turizmu je ta da oni mogu presudno da utiču na izbor određene

Turisti putuju ili iz razloga da pobegnu od pritiska svakodnevnice ili da upoznaju i vide nešto novo i drugačije. Zato atraktivnosti koje imaju destinacije igraju odlučujuću ulogu. Atraktivnosti se mogu definisati kao dobra kojima destinacije raspolažu. Uglavnom su to javna dobra, društveni resursi ili dobra koja se stvaraju aktivnostima neke treće strane. Javna dobra podrazumevaju zaštićena područja i istorijske gradske centre, od kojih se mnoga nalaze u UNESCO-voj listi Svetske kulturne baštine. Društvena dobra su isto što i javna, s tim da mogu nastati rivalstva u njihovom korišćenju. Turizam se u velikoj meri oslanja na ove društvene resurse kao što su plaže, planine pogodne za skijanje i prirodne staze. Građani koji ukrašavaju svoje prozore i balkone cvećem takođe utiču na povećanje atraktivnosti određene lokacije.

Uticaj prostora na ekonomske efekte turističke delatnosti vrlo je snažan i važan, često i presudan, što dokazuje da je s pojmom turističkog prostora najuže povezan i privredni karakter. Prostor je stalno izložen različitim presijama, devastacijama i destrukcijama. Zato je neophodno da se zaštiti i održava.

5. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA – POJAM I PRINCIPI

5.1. *Pojam održivog razvoja turizma*

Poslednje godine XX veka su pokazale da je turizam, kao svetska privredna grana, po svim bitnim pokazateljima, ostvario primat u odnosu na ostale grane privrede. Svi stručnjaci se slažu da je turizam najbrže rastuća industrija na svetu. To je takođe industrija koju je jako teško kontrolisati i regulisati. Turizam je preuzeo i značajnu odgovornost u odnosu na ekonomsko, socijalno, kulturno i prirodno okruženje. Iz tog razloga se pred turističku privredu i sve institucije u oblasti turizma postavlja zadatak uspostavljanja, pre svega, održivog i odgovornog razvoja u cilju očuvanja svih bitnih vrednosti okruženja, kao dela turističkog proizvoda, i postizanja preko potrebne ravnoteže u kojoj zadovoljavanje sadašnjih potreba turista neće ugroziti zadovoljavanje potreba budućih generacija.

Održivi turizam u svom najčistijem smislu, podrazumeva privrednu granu koja vrši minimalan uticaj na životnu sredinu i lokalnu kulturu, istovremeno pomažući sticanje zarade,

FUSNOTE?

nova radna mesta i zaštitu lokalnih ekosistema. Naime, to je odgovoran turizam koji se prijateljski odnosi prema prirodnoj i kulturnoj baštini.

Još uvek ne postoji jedinstveno prihvaćena definicija održivog turizma, koja pretpostavlja ne samo poštovanje principa održivog razvoja, već i etičke promene kod svih učesnika u turističkom procesu. Neophodno je poboljšati kvalitet života, ekonomski razvoj, individualno osećanje blagostanja i to putem smanjenog korišćenja neobnovljivih resursa i pritiska na životnu sredinu i čoveka.

Kako održivi razvoj pretvoriti u praksu u oblasti svih turističkih aktivnosti - od masovnog, do turizma u prirodi i specijalnih vidova turizma? Potrebno je shvatiti neophodnost identifikacije grešaka koje su dovele do degradacije mnogih turističkih odredišta širom sveta usled nekontrolisanog razvoja turizma i postavljanja nove osnove za razvoj turizma čiji će uticaj na životnu sredinu biti korigovan.

Najjednostavnija definicija jeste da se „pod održivim turizmom podrazumeva svaki vid turizma koji doprinosi zaštiti životne sredine, socijalnog i ekonomskog integriteta i unapređivanju prirodnih, stvorenih i kulturnih vrednosti na trajnoj osnovi”.

Glavni cilj ovakvog vida turizma je da se omogući ljudima uživanje i sticanje znanja o prirodnim, istorijskim i kulturnim karakteristikama jedinstvenog okruženja, uz očuvanje integriteta mesta i podsticanje ekonomskog razvoja i dobrobiti lokalne zajednice.

5.2. Principi održivog razvoja turizma

Da bi se postigao razvoj održivog turizma, neophodan je integralni pristup njegovom planiranju i upravljanju. Primetna je sve veća potvrda neophodnosti kombinovanja potreba tradicionalnog urbanog upravljanja (saobraćaj, planiranje eksploatacije zemljišta, marketinga, ekonomskog razvoja, zaštite od požara) sa potrebom planiranja turističkih delatnosti

Neki od najvažnijih principa razvoja održivog turizma uključuju:

- Turizam se mora razvijati uz pomoć lokalne zajednice, koja ima zadatak da sprovodi monitoring. (Važnu ulogu pri upravljanju turizmom ima jedinstveni informacioni sistem na nacionalnom i lokalnom nivou. Geografski informacioni sistem - GIS - kao tehnologija koja spaja informatičke i geografske komponente, ima posebno mesto u turizmu usmerenom na zaštićena prirodna dobra. Vrlo je važan u procesu donošenja odluka u sferi upravljanja, što se vezuje za sprovođenje akcija u prostoru, tj. prirodnoj i stvorenoj sredini.)
- Turizam mora obezbediti kvalitetna radna mesta lokalnom stanovništvu i uspostaviti vezu između lokalnih poslova i turizma.
- Mora se uspostaviti kodeks ponašanja u turizmu na svim nivoima - nacionalnom, regionalnom i lokalnom - zasnovan na međunarodno priznatim standardima. Takođe je potrebno definisati preporuke za turističke aktivnosti, procenu uticaja na životnu sredinu, monitoring kumulativnog uticaja i granice prihvatljivih promena.
- Osmisliti edukativne, stručne programe u cilju unapređenja baštine i prirodnih resursa.

Fusnote?

Održivi razvoj, ni u kom slučaju nema za cilj da zaustavi razvoj turizma već da omogući njegov razvoj na način da turisti vide i dožive ono što žele, ali da pritom ne unište same činioce koji su ih privukli. U isto vreme, društvo, kultura i okruženje ljudi koji žive u turističkim destinacijama nisu uništeni niti ugroženi. Turistička industrija treba da komunicira sa lokalnim zajednicama i da ih uključi u razvoj.

5.3. Aktivnosti na polju održivog razvoja turizma

Na prvoj Svetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o životnoj sredini, održanoj 1972. godine u Stokholmu, po prvi put je na visokom, međunarodnom nivou, ukazano na opasnosti koje našoj planeti prete od zagađenja životne sredine na globalnom nivou. Nešto ranije, krajem šezdesetih godina prošlog veka, čula su se prva upozorenja stručnjaka i različitih ekoloških organizacija - koje su počele da se formiraju na nacionalnom i internacionalnom nivou.

Godine 1982, u Najrobiju je održana druga po redu konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini. Tada je upozoreno na nekontrolisani industrijski razvoj i eksploataciju prirodnih resursa i posledice koje ostavljaju na životnu sredinu.

Konferencija u Rio de Žaneiru, održana je 1992. godine na kojoj je po prvi put ukazano na povezanost razvoja i zaštite životne sredine. Evropske multilateralne institucije su bile naročito proaktivne kada je u pitanju promocija održivog razvoja turizma, nakon **Zemaljskog ? samita** u Rio de Žaneiru. Evropska komisija je identifikovala održivi razvoj turizma kao jednu od pet prioriternih oblasti u svom „Petom programu Zajednice za prirodni i održivi razvoj“, dok je njen deo za politiku zaštite prirodnog okruženja doneo Evropsku

Povelju o održivom razvoju turizma u zaštićenim područjima. Razmatranja su se odvijala u Komisiji tokom 2003. godine i dovela do stvaranja zvanične politike o održivom razvoju turizma za Evropsku Uniju.

* *Fifth Community Programme for Environment and Sustainable Development*

Nakon Rija, održana je konferencija u Njujorku, Konferencija Rio + 5 (konferencija je održana 5 godina kasnije), na kojoj je zaključeno da je u zaštiti naše planete postignut mali napredak. Od 26. avgusta do 4. septembra 2002. godine, u Johanesburgu je održan Svetski samit o održivom razvoju (Rio +10). Bio je to prvi put da se ceo svet okupio radi jednog cilja-održivog razvoja Zemlje. Osmišljen je kao najveći samit Ujedinjenih nacija, na kome je učestvovalo više od 60.000 delegata, aktivista ekoloških organizacija, predstavnika velikih svetskih kompanija i preko 170 svetskih lidera.

Idealan okvir za usvajanje određenih smernica, pre svega u odnosu na zaštitu životne sredine, predstavlja AGENDA 21, dokument usvojen na Zemaljskom samitu u Riju 1992. godine, od strane vlada 182 zemlje. Ovim dokumentom se svim subjektima u razvoju turizma, a pre svega organima vlada nadležnim za poslove turizma, nacionalnim turističkim organizacijama, poslovnim asocijacijama turističke privrede i preduzećima u oblasti turizma određuju oblasti delovanja i potrebne aktivnosti u cilju očuvanja životne sredine i razvoja održivog turizma u XXI veku.

Potreba da se istakne odgovornost svih učesnika u turističkom poslovanju u odnosu na životnu sredinu i ostale činioce bitne za ostvarivanje održivog i odgovornog razvoja turizma dovela je do usvajanja Opšteg etičkog kodeksa u turizmu od strane Generalne skupštine Svetske turističke organizacije na zasedanju u Santjagu, Čile, 1999. godine. Ovaj dokument se smatra bitnim instrumentom za promociju pravičnog i odgovornog razvoja turizma u svetu.

Čovečanstvo se suočava sa mnogim nejednakostima unutar i između nacija, sa povećanjem gladi, siromaštva, bolesti i nepismenosti. Veliku pretnju našoj budućnosti predstavljaju i ekološke posledice smanjenja ozonskog omotača, promene klime, degradacije zemljišta, krčenja šuma, gubitka biodiverziteta i zagađenja vazduha, vode i zemlje. Jaz u stepenu razvoja između industrijalizovanih zemalja i zemalja u razvoju se produbio, a broj siromašnih se nije smanjio. Više od milijardu ljudi u zemljama u razvoju živi bez odgovarajuće ishrane, medicinske nege, obrazovanja i uslova stanovanja, dok ljudi u razvijenim zemljama koriste najveći deo svetskih resursa.

Turizam, sa svojim položajem u svetskoj privredi, ima moralnu odgovornost da preuzme vođstvo u ostvarivanju prelaska na održivi razvoj. On ima sopstveni interes u tome.

Kao jedan od primera borbe za očuvanje životne sredine može se navesti akcija iz septembra prošle godine, koju je obavila neprofitabilna organizacija „Ocean Conservancy“. Oko 400.000 volontera širom sveta očistilo je 27.400 kilometara obala, rečnih korita i morskog dna tokom međunarodnog dana čišćenja obala. Na vrhu liste otpadaka našli su se opušci cigareta, kojih je prikupljeno više od 3,2 miliona, a na drugom mestu su plastične kese kojih je nađeno više od 1,3 miliona. Volonteri su našli i 26.585 automobilskih guma, što bi bilo dovoljno za 6.646 automobila. Od 104 zemlje učesnice 23. Međunarodnog dana čišćenja, gotovo polovina dobrovoljaca bila je iz SAD-a, a od ostalih zemalja najzastupljeniji su bili Japan, Filipini i Kanada.

Sledi lista deset najbrojnijih vrsta otpadaka nađenih na plažama i u morima (u komadima):

- 1.Cigarete i opušci – 3.216.991
- 2.Plastične kese – 1.377.141
- 3.Kutije i ambalaže – 942.620
- 4.Poklopci i zatvarači – 937.804
- 5.Plastične flaše – 714.892
- 6.Papirne kese – 530.607
- 7.Šlamčice i kašičice za kafu – 509.593
- 8.Čaše, tanjiri, viljuške, noževi i kašike – 441.053
- 9.Staklene boce – 434.990
- 10.Limenke – 401.412

Deo pisma poglavice indijanskog plemena Seatlea, upućeno Abrahamu Linkolnu.

" Reke su naša braća, ublažuju nam žeđ, nose naše kanue, hrane nam decu. Prodamo li vam ovu zemlju, morate se setiti i učiti svoju decu da su reke vaša i naša braća. Zato rekama morate pružiti dobrotu kakvu biste bratu pružili.

Znamo da nas beli čovek ne razume. Njemu je jedan deo zemlje isti kao i bilo koji drugi. On je stranac što dođe noću i oduzme zemlji sve što joj treba. Zemlja mu nije brat, nego neprijatelj. Kad je pokori, on kreće dalje. Ostavlja za sobom grobove svojih otaca i ne mari zbog toga. Oduzima zemlju svojoj deci i nije ga briga. Grobovi njegovih otaca i zemlja što mu decu hrani ostaju zaboravljeni. Prema majci zemlji i bratu nebu odnosi se kao prema stvarima što se mogu kupiti i opljačkati, prodati poput stoke ili sjajnog nakita.

Njegova će pohlepa uništiti zemlju i za sobom ostaviti samo pustoš."

"Počinje borba za opstanak", 1854. godina.

6. EVROPSKA UNIJA I ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

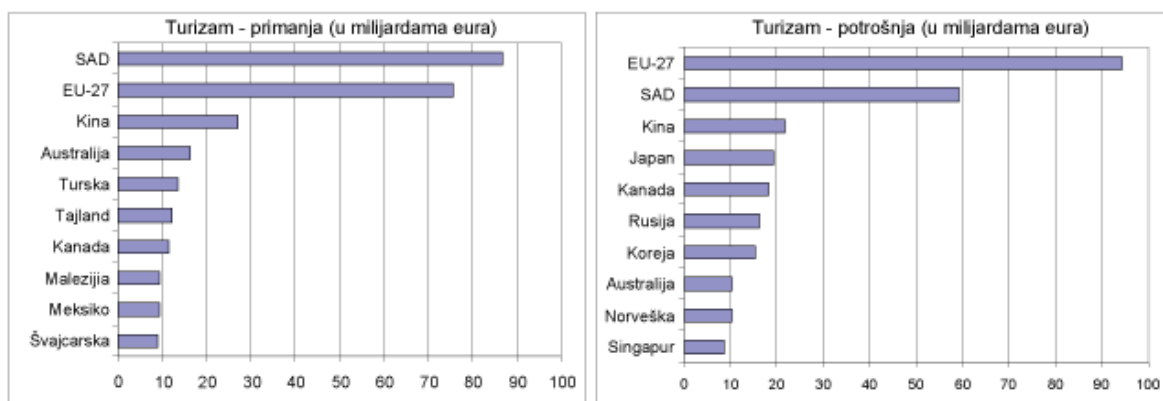
Kada se posmatra globalno turističko tržište jasan je i uočljiv izuzetan položaj i mesto Evrope kao turističkog regiona. Ona je već dugo vremena jedna od najomiljenijih turističkih destinacija sa oko 60% ukupnog broja turističkih dolazaka, odnosno 441,528 miliona u 2005. godini. U Evropskoj Uniji, turizam je nabraže rastuća industrija, sa godišnjom stopom rasta od 3.8%. Ovaj sektor čini 12% BDP, 9% ukupnog broja zaposlenih i 30% spoljne trgovine. Takođe predstavlja jednu od pet izvoznih kategorija u 83% svih zemalja sveta i glavni izvor devizne zarade u gotovo 38% zemalja. Turizam ima jednu od glavnih uloga u privredi mnogih zemalja, kao izvor zapošljavanja i način borbe protiv siromaštva.

U poslednjih dvadesetak godina, turizam se, kako u pozitivnom, tako i negativnom smislu razvio u važan faktor u kontekstu održivog razvoja. Prema predviđanjima Svetske turističke organizacije (WTO) broj dolazaka turista u Evropu biće dupliran do 2020. godine i iznosiće 720 miliona. Ovakav očekivan razvoj podrazumeva ozbiljan rizik za životnu sredinu i blagostanje stanovništva, ali i za turizam kao privrednu granu.

Sa porastom slobodnog vremena, zarade i modnih trendova, 180 miliona Evropljana ide na odmor svake godine. Avanturistički duh sve je uočljiviji kod savremenih turista, kao i veća potražnja za letovanjima koja su puna aktivnosti u prirodi, kulturnih i rekreativnih sadržaja. Primećeno je da većina turista izbegava destinacije sa narušenom životnom sredinom. Evidentno je pomeranje turista prema istočnom Sredozemlju i Centralnoj i Istočnoj Evropi. Putovanje postaje sve brže, lakše, dok su i najudaljenije destinacije relativno dostupne. Turizam je u zemljama EU jedna od najvažnijih socijalnih i ekonomskih aktivnosti, koja zapošljava preko sedam miliona ljudi. Putovanja i turizam predstavljaju veoma značajnu industriju – regionalno, nacionalno, u okviru EU i na globalnom nivou. Evropska unija je prva po potrošnji i druga po zaradi (posle S.A.D.-a) u međunarodnom turizmu. U 2007. Godini EU je zaradila 75.6 milijardi eura od inostranih posetilaca, a u isto vreme potrošnja stanovnika EU u inostranstvu iznosila je 94.2 eura (Grafikon br. 2).

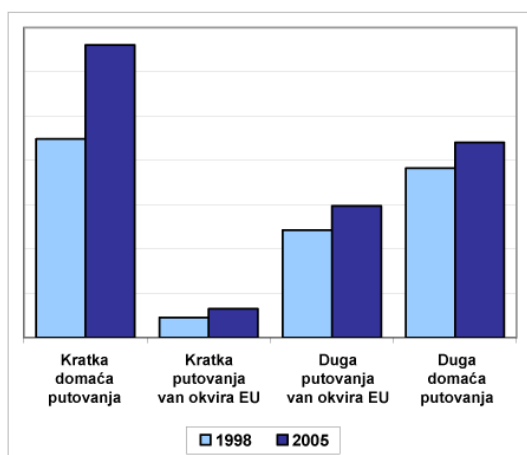
Grafikon 2: Najbolja zarada i najveća potrošnja od turizma, 10 vodećih zemalja sveta – 2007.

Grafikon br. 2 **IZVOR?**

Svaka velika industrija koja se brzo širi može imati negativne uticaje na prirodno okruženje. Turizam nije izuzetak. Ovaj sektor se ne samo širi, već se menja i način na koji

Broj putovanja prema tipu (1998-2005.)

Grafikon br. 3 **IZVOR?**

Neke destinacije su postale žrtve sopstvenih prirodnih lepota. Mala ostrva kao što su Mikonos u Grčkoj, Porquerolles u Francuskoj i Capri u Italiji, doživela su jako veliki pritisak i već premašila svoj „noseći kapacitet“*.

* Noseći kapacitet u turizmu je jedan od najkompleksnijih principa sa kojim se susreću istraživači. Definisan je od strane Svetske turističke organizacije kao maksimalan broj ljudi koji mogu istovremeno posetiti turističku destinaciju, a da se pritom ne uzrokuje razaranje fizičke, ekonomske, socio-kulturne sredine i ne utiče na smanjenje zadovoljstva posetilaca.

U najpopularnijim turističkim destinacijama duž morskih obala i u Alpima uticaji na prirodu i stanovništvo već prevazilaze kritične granice. Tri četvrtine peščanih dina na mediteranskoj obali između Španije i Sicilije je već nestalo, uglavnom kao rezultat urbanizacije povezane sa razvojem turizma. Ovaj trend je dodatno podstaknut stalnim povećanjem manifestacionog turizma, koji je saobraćajno intenzivan, razvojem turističkih megacentara i opštom promenom u modelima provođenja godišnjih odmora (veći broj odmora u toku godine, kraći boravci i duže razdaljine putovanja).

Izgradnja hotela i prateće infrastrukture predstavlja ogroman udar na zalihe pijaće vode, korišćenje zemljišta i ekosisteme. Hoteli su veliki potrošači vode. Prosečan turista potroši do 300 litara, dok turista u luksuznom aranžmanu potroši i do 880 litara vode dnevno. Kada su na odmoru, turisti potroše mnogo energije, vode i proizvode mnogo više otpada. Sve više i više Evropljana grade vikendice u kojima ne provode mnogo vremena, a koje zauzimaju mnogo više zemljišta nego bilo koji drugi vid smeštaja. Važno je da dalji razvoj turističkih mesta bude ograničen i u skladu sa lokalnim resursima kao što su voda, površina zemljišta, nedirnuta priroda i uz društveno prihvatanje lokalnog stanovništva. Neke od akcija na evropskom nivou su sledeće:

- Usklađivanje infrastrukturnog poreza na turističke objekte izvan seoskih područja sa više od 100 postelja ili više od 100000 posetilaca godišnje;
- Usklađivanje poreza na vikendice i stanove za odmor, kako bi se dao podstrek održivijim oblicima smeštaja;

Sa turističkim putovanjima nastavljaju da rastu i najdominantniji oblici transporta, drumski i vazdušni saobraćaj, kao najštetniji po prirodno okruženje. U 2000. godini, 78% Evropljana putovalo je kolima, 16% avionom i samo 5% vozom i 1% brodom. Turistički saobraćaj je jedan od najbitnijih elemenata turizma, koji uvek podrazumeva kretanje od kuće do destinacije i nazad. Dok se povećava broj letova, železnički saobraćaj se drastično smanjuje. Primetno je povećanje broja letova na kraćoj razdaljini. Na primer, 80% letova za i iz Amsterdama uključuje razdaljine manje od 800 kilometara.

Emisija štetnih gasova koju odaju avioni sada reprezentuje oko tri procenta ukupno emitovanih štetnih gasova u zoni Evropske unije. Uprkos istaknutoj opoziciji većine u Međunarodnoj organizaciji za civilni vazdušni saobraćaj i kompanijama koje pripadaju Međunarodnom udruženju za vazdušni transport, Evropska unija je u januaru prihvatila nova pravila i ekološke standarde. Nova pravila će od prvog januara 2012. godine stupiti na snagu. Avio kompanije će, međutim, morati već od iduće godine da prate emisiju ugljen-dioksida iz svojih letelica. Prema Međuvladinom panelu za klimatske promene koji na naučni način procenjuje stanje u atmosferi, vazdušni transport sa oko dva odsto emisije učestvuje u ukupnom oslobađanju ugljen-dioksida, dok na celokupni transport otpada bar 13% ukupnog zagađenja iz istog izvora.

Ostvaren je određen napredak u implementiranju politika kako bi se krenulo ka održivijem razvoju turizma. Ovakve mere su najvećim delom preuzeli veliki touroperator i lokalni preduzetnici na dobrovoljnoj bazi. Iako postoje dobri primeri u nekim zemljama kao što su Austrija, Nemačka, Francuska, Španija i Velika Britanija, uglavnom su mere koje su preduzimane imale marginalan značaj (na primer, uvođenje eko-taksi). Neki nacionalni programi su stvoreni kako bi ohrabрили održivi razvoj, međutim, postoji nedostatak opšte strategije vezane za održivi razvoj, prirodno okruženje i turizam.

Evropska Agencija za prirodnu sredinu (The European Environment Agency – EEA) funkcioniše od 1994. godine sa glavnim ciljem da podrži održivi razvoj i unapredi prirodnu sredinu Evrope kroz pripremu blagovremenih, relevantnih i pouzdanih informacija do onih koji određuju politiku, kao i do javnosti. Od 2000. godine, Evropska Agencija za prirodnu sredinu radi na indikatorima u turizmu budući da je turistički sektor postao potpuno integrisan u opšti rad Evropske Unije na indikatorima održivog razvoja. Glavni cilj je da se naglasi i podvuče uticaj turističkih aktivnosti na prirodnu sredinu, uključujući efekte zagađenja koje prouzrokuje saobraćaj.

Evropska Unija ima neke od najviših standarda životne sredine u svetu, koje je razvijala tokom decenija kako bi odgovorila na širok spektar pitanja. Danas su glavni prioriteti borba protiv klimatskih promena, očuvanje biodiverziteta, smanjenje zdravstvenih problema od zagađenja i odgovorno korišćenje prirodnih resursa. Usmereni na zaštitu prirodne sredine, ovi ciljevi mogu doprineti ekonomskom razvoju podsticanjem inovacija i preduzetništva.

Juna 2007. godine u Berlinu održana je konferencija o održivom razvoju u Evropi pod patronatom nemačkog predsedavanja Evropskom unijom, sa osnovnom idejom da se istakne rastući značaj održivog razvoja u Evropskoj uniji i Nemačkoj kao zemlji-domaćinu. U tom smislu istaknuto je pet prioriteta koraka ka održivom razvoju u EU i to:

1. Preusmeravanje strukturalnih fondova EU ka održivom razvoju;
2. Formiranje tražnje za održivim razvojem (kroz promenu modela potrošnje);
3. Unapređenje komunikacije o održivom razvoju;
4. Investiranje u održivo istraživanje i razvoj;
5. Povezivanje sa lokalnim zajednicama u gradovima zarad bolje primene nacionalnih strategija održivog razvoja (jer 75% emisije CO₂ nastaje u gradovima).

Na konferenciji je istaknut i cilj poznat kao "3 puta 20 do 2020." koji zahteva 20% veću energetska efikasnost, učešće obnovljivih izvora energije u ukupnoj upotrebi energije od 20% i smanjenje emisija CO₂ za 20% do 2020. godine. Uz sve ovo istaknuto je i nezadovoljstvo Evropljana nepažnjom SAD i drugih velikih država prema životnoj sredini i održivom razvoju.

Na konferenciji je pomenuta i neophodnost promene modela potrošnje (posebno u razvijenim zemljama), pri čemu su glavna pitanja da li održiva potrošnja podrazumeva manje potrošnje sveukupno i šta uraditi povodom agresivnih marketinga u medijima koji po pravilu poziva na sve više potrošnje svih proizvoda i usluga.

Tri teme izdvojile su se kao opšta i najvažnija pitanja za sve učesnike konferencije i to:

- neophodnost povezivanja Strategije održivog razvoja EU sa nacionalnim strategijama održivog razvoja država članica (i kandidata za članstvo) EU;
- rano uključivanje političara u proces izrade i primene strategija održivog razvoja, kako bi se obezbedilo njihovo kontinuirano interesovanje za ovu temu; i
- stvaranje mehanizama za procenu mera za primenu koncepta održivog razvoja u svim državama članicama EU.

Na konferenciji su se istakle i zanimljive ideje učesnika:

- delovanje u pravcu održivog razvoja svakako je puno jeftinije od nedelovanja i čekanja da se stvari dogode;
- direktno povezivanje cene hrane sa cenom nafte postaje ozbiljan globalni problem;
- trošenje prirodnih resursa u najvećim svetskim metropolama postaje globalni problem;
- dezertifikacija tla i njene posledice ukazuju na to da održivi razvoj postaje glavni politički pokretač širom sveta;
- Acquis Communautaire Evropske unije postaje sve više povezan i prožet pitanjima održivog razvoja, i
- Praksa tzv. Peer Review u održivom razvoju treba da bude proširena na što više evropskih zemalja

Uprkos raznovrsnosti globalnog tržišta turizma i sve veći značaj specijalnih vrsta turizma, primorski turizam je i dalje dominantan segment u pogledu broja turista. Primorske i ostrvske destinacije iskusile su poveći pritisak na svoje prirodne i kulturne resurse, s obzirom na sve veću potražnju i turističku aktivnost koji su visoko koncentrovani u vremenu i prostoru (sezonski, infrastruktura i turističke aktivnosti u užoj priobalnoj zoni). Zbog toga, UNWTO se bavi promovisanjem razvoja turizma, kao deo integrisanog upravljanja obalnim područjima, kroz međunarodne i regionalne saradnje, tehničke saradnje i aktivnosti izgradnje kapaciteta.

6.1. Evropska Komisija za putovanja (European Travel Commission – ETC)

Evropska Komisija za putovanja je neprofitna organizacija sa sedištem u Briselu. Njeni članovi su nacionalne turističke organizacije Evrope (39 NTO-a), čija je uloga promovisanje turizma Evrope u celini, kao i njihovih pojedinačnih zemalja posebno.

Glavni ciljevi Evropske Komisije za putovanja su:

- promovisanje Evrope kao atraktivne turističke destinacije;
- saradnja sa nacionalnim turističkim organizacijama i razmena znanja;
- pronalaženje partnera iz industrije i drugih zainteresovanih strana uz lak pristup materijalima i statistici vezano za receptivni turizam Evrope.

6.2. Plava zastava (Blue Flag)

Plava zastava za plaže i marine je međunarodni ekološki program zaštite okoline mora i priobalja, čiji je prvenstveni cilj održivo upravljanje morem i priobalnim pojasom. Plava zastava je danas u svetu veoma cenjena turistička markica koja je sve brojnijim turistima glavni orijentir prilikom odabira destinacije. Plava zastava je danas najpriznatiji model ekološkog očuvanja i obrazovanja i informisanja javnosti, kada je u pitanju briga za more i priobalni pojas, a posebno kada je u pitanju briga za priobalne prostore koji trpe najjači pritisak, a to su upravo plaže i marine. Plaže i marine na stajaćim (slatkim) vodama takođe mogu biti nosioci međunarodne Plave zastave.

Intelektualni vlasnik Plave zastave i međunarodni voditelj ovog programa je Fondacija za očuvanje okoline i obrazovanje – *Foundation for Environmental Education – FEE*. To je neprofitna, nevladina organizacija, koju čine nacionalne organizacije 59 zemalja u Evropi, Africi, Okeaniji, Aziji, Severnoj i Južnoj Americi, kojima je turizam jedan od strateških ciljeva

Utemeljena je od strane Saveta Evrope 1981. godine. Do sada je podignuto preko 3000 Plavih zastava, od toga preko 2500 na plažama i preko 600 u marinama. Plava zastava je priznanje koje se dodeljuje samo za jednu sezonu i zahtev se svake godine mora dostaviti na propisani način ako se želi dobiti Plava zastava. Program Plave zastave počiva na strogo definisanim kriterijumima. Iako se tokom sezone provode nacionalne i međunarodne inspekcije, gosti i korisnici plaža i marina sa Plavom zastavom slobodni su da obaveste FEE u slučaju da primete kršenje zadatih kriterijuma. Za sprovođenje programa Plava zastava u svakoj je državi zadužena jedna ekološka organizacija, koja svojom strukturom i programom rada ispunjava kriterijume za članstvo u FEE.

7. KLIMATSKE PROMENE I TURIZAM

Globalno zagrevanje predstavlja povećanje prosečne temperature na površini Zemlje u periodu od sredine 20.-og veka, kao i projektovano povećanje temperature u budućnosti. Globalna temperatura na površini Zemlje je povećana za oko $0.74 \pm 0.18^\circ\text{C}$ za vreme prošlog

veka, što je u velikoj meri posledica rasta efekta "staklene bašte", koji se javlja usled pojave gasova u atmosferi: vodena para, ugljen dioksid, metan, azot-oksidi i ozon. Ljudske aktivnosti su, sa početkom industrijske ere, doprinele povećanju koncentracije gasova u atmosferi, a samim tim i povećanju efekta "staklene bašte" što neminovno utiče na energetske balans Planete i klimatski sistem. Povećanje koncentracije gasova je umnogome rezultat sagorevanja goriva kao i masovna seča šuma od sredine prošlog veka.

Kao posledica povećanja temperature na globalnom nivou doći će do povećanja nivoa mora i promeniće se model padavina, najverovatnije ekspanzijom suptropskih pustinja. Očekivano je konstantno otapanje glečera i morskog leda, sa najvećim zagrevanjem na Arktiku. Druge pojave koje se predviđaju su povećanje intenziteta ekstremnih vremenskih događaja, izumiranje vrsta kao i promene poljoprivrednih prinosa.

Svedoci smo da se globalna klima menja. Većina promena se može pripisati uticaju ljudskih aktivnosti; istovremeno u povećanju emisije ugljen-dioksida i drugih gasova i stvaranju efekta "staklene bašte", kao i u uticaju na smanjenje kapaciteta prirodne sredine da apsorbuje stvoreni ugljen-dioksid. Turističke aktivnosti značajno doprinose globalnoj proizvodnji ugljen-dioksida, kroz saobraćaj, grejanje, hlađenje i ostale oblike trošenja energije. Ova industrija je takođe i značajno pogođena klimatskim promenama, globalno i lokalno. Prilagođavanje mogućim promenama i smanjivanje doprinosa turizma klimatskim promenama, predstavljaju glavnu brigu za turističku industriju u celom svetu. Putem inicijalnih razmena mišljenja o klimatskim promenama, većina nacija je počela da identifikuje svoje mogućnosti u smanjivanju emisije gasova u svakom sektoru, ili da ublaži potencijalnu štetu nastalu vremenskim nepogodama.

Neki od vodećih stručnjaka za klimatologiju tvrde da će globalno zagrevanje tokom narednog veka biti mnogo gore nego što se prethodno verovalo. Prema mišljenju profesora Krisa Fild, autora izveštaja o klimatskim promenama iz 2007.godine, temperature će u budućnosti biti "iznad svih očekivanja". Fild je ukazao da najnoviji podaci govore da se emisija gasova između 2000. i 2007. godine uvećala znatno brže od očekivanog i ocenio da je izveštaj iz 2007, koji je predvideo povećanje temperature između 1.1 i 6.4 stepeni Celzijusovih tokom narednog veka, ozbiljno potcenio problem. Zagrevanje planete će osušiti tropske šume i verovatno dovesti do mnogobrojnih požara u tropskim područjima, a povećanje temperature moglo bi i da ubrza topljenje leda.

Prva međunarodna konferencija o klimatskim promenama i turizmu održana je u Tunisu (Đerba), u aprilu 2003. godine i sazvana od strane Svetske Turističke Organizacije. Ovo je bila odlična prilika da sve interesne strane u turizmu, kao i naučnici, razmene mišljenja o posledicama, mogućnostima i rizicima koji su stavljeni pred turistički sektor kao rezultat promene svetske klime. Kao rezultat konferencije, Deklaracija iz Đerbe o klimatskim promenama i turizmu, prepoznat je kompleksan dvosmeran odnos između klimatskih promena i turizma. Sa jedne strane, turizam je pod uticajem klimatskih promena, naročito kada su u pitanju turističke destinacije u priobalnim, planinskim, sušnim i poplavnim područjima, a sa druge, turizam takođe doprinosi uzrocima klimatskih promena, naročito putem emisije gasova kroz saobraćaj i druge vrste korišćenja energije.

Klimatske promene mogu uticati na turizam na više načina:

- Promenljivi i nestabilni vremenski uslovi otežaće funkcionisanje i planiranje u turizmu;
- Prirodne vremenske katastrofe mogu naškoditi turističkoj infrastrukturi, prirodnom i kulturnom blagu i lokalnim zajednicama; mnogo turističke infrastrukture je locirano u osetljivim područjima;
- Klimatske promene mogu uticati na nivo komfora turista, kao i na broj aktivnosti;
- Povećanje nivoa i temperature mora ugrožavaju priobalne i ostrvske destinacije, kao i lučke gradove;
- Klimatske promene mogu uticati na prirodna staništa i biodiverzitet, koji su glavna atrakcija ekoturista i ljubitelja prirode;
- Promena u količini padavina i hidrološki ciklus mogu uticati na dostupnost izvora slatke vode na destinaciji, što je osnovna potreba turista;
- Smanjivanje snežnih padavina direktno utiče na planinski i ski-turizam.

Mnoge turističke aktivnosti (skijanje, plivanje, divlji svet, turizam baziran na prirodi) zahtevaju specifične vremenske uslove. Malo povećanje zimske temperature, na primer, eliminisaće ski centre na nižim padinama Alpa. Odgovor turista na klimatske promene može biti negativan utisak o atraktivnosti destinacije (na primer, mrtav koral, oskudnost vrsta, gubitak staništa).

Uticaji turizma koji doprinose uzrocima klimatskih promena:

Iako zagađenje u turizmu utiče na brojne aspekte turističkih aktivnosti, osnovni problem se odnosi na upotrebu i korišćenje transportnih sredstava, pre svega u putničkom i vazdušnom saobraćaju. U širem okviru održivosti razvoja u turizmu, uticaji turizma na klimatske promene se mogu povezati sa potrošnjom vode i energije po glavi stanovnika, kao i uticaj koji turizam može imati na floru i faunu.

Turizam doprinosi stvaranju ugljen – dioksida, pre svega putem transporta, grejanja i hlađenja objekata za smeštaj, pri čemu se uglavnom koriste fosilna goriva.

Da bi se smanjili negativni uticaji turizma, potrebno je prihvatiti enviromentalne upravljačke tehnike i tehnologije. Za destinacije je važno da odgovore klimatskim promenama uvođenjem različitih strategija kao što su veća energetska efikasnost i upotreba goriva sa manje ugljenika.

7.1. Klimatske promene i uloga Evropske unije

Klimatske promene su jedan od najtežih izazova sa kojim se suočava čovečanstvo. Evropska Unija radi za globalni sporazum da se smanji emisija gasova staklene bašte, pri čemu uzima jednu od vodećih uloga. U decembru 2008. godine, lideri Evropske Unije odobrili su sveobuhvatni paket mera za smanjenje emisije gasova. Plan ima za cilj smanjenje gasova staklene bašte za najmanje 20% do 2020. godine (u poređenju sa nivoom iz 1990. godine), povećanje udela obnovljive energije na tržištu od 20% i smanjenje ukupne potrošnje energije za 20%. Dogovoreno je da 10% goriva za transport dolazi iz biogoriva, struje i vodonika.

Od ranih 1970.-tih, Evropa je posvećena životnoj sredini: zaštita kvaliteta vode i vazduha, očuvanje resursa i zaštite biodiverziteta, upravljanje otpadom i kontrola aktivnosti koje imaju negativan uticaj na životnu sredinu su samo neke od oblasti u kojima je EU aktivna i na nivou država članica i na međunarodnom nivou.

Jedna od osnovnih strategija Evropske Unije podrazumeva sistem kojim se nagrađuju kompanije koje smanje svoju emisiju ugljen-dioksida, ali i kažnjavaju one koje prelaze granice emisije. Ovakav plan obuhvata oko 12.000 fabrika i postrojenja, koji su odgovorni za oko polovinu emisije ugljen-dioksida u Evropskoj Uniji; gasa koji je glavni krivac za globalno zagrevanje. U okviru sistema, vlada Evropske unije postavlja ograničenja na količine ugljen-dioksida koje emituju energetske intenzivne industrije poput proizvodnje energije i proizvodnje čelika i cementa. Ukoliko te kompanije žele da emituju više ugljen-dioksida nego što su njihove kvote, moraju da kupe rezervne dozvole od efikasnijih kompanija. U budućnosti, više industrija će biti predmet kvota, uključujući i avio kompanije.

7.1.1. Biodiverzitet

Evropska Unija se obavezala da će zaustaviti pad ugroženih vrsta i staništa u EU do 2010. godine, ali da će postizanje tog cilja zahtevati mnogo napora. Politike i zakonodavstvo su već spremni da odgovore izazovu, ali njihova primena zahtevaće napore mnogo šireg obima. Evropska Unija želi da proširi program Natura 2000, skup oblasti u kojima biljne i životinjske vrste i njihova staništa moraju biti zaštićeni. On već sadrži više od 26.000 lokacija širom Evropske Unije.

7.1.2. Životna okolina i zdravlje

Buka, voda za plivanje, retke vrste, reagovanje u vanrednim situacijama – ovo su samo neke od oblasti, koje su pokrivene opsežnim ekološkim zakonima koje je Evropska Unija ustanovila tokom decenija. U okviru zakona, koji su uglavnom usmereni na uspostavljanje standarda zdravlja za zagađivače, zemlje Evropske Unije moraju da prate puno različitih zagađivača i da preduzimaju mere ukoliko nivo zagađenja pređe bezbednu granicu.

Najnovije napore, Evropska unija je pokazala 2008. godine, kada je ustanovila set obaveznih limita u emisiji čestica poznatih kao PM 2.5. Ove mikroskopske čestice ispuštaju automobili i kamioni, a mogu uzrokovati bolesti disajnih organa. Prema novom zakonu koji će stupiti na snagu 2011. godine, zemlje Evropske Unije će morati da smanje izlaganje ovih čestica u urbanim sredinama u proseku za 20% do 2020. godine.

7.1.3. Održivost

Održivi razvoj je dugo bio jedan od glavnih ciljeva politike Evropske Unije. Lideri EU su 2001. godine pokrenuli prvu strategiju održivog razvoja u Evropskoj Uniji, a zatim je i ažurirali 2006. godine, kako bi ispravili nedostatke i uzeli u obzir nove izazove. Blisko povezan sa klimatskim promjenama i energetsom politikom, ovaj revidirani plan naglašava važnost obrazovanja, istraživanja i javnog finansiranja kako bi se ostvario održivi model proizvodnje i potrošnje. Od tada su značajni naponi usmereni u pogledu politike. Sada je fokus na stavljanje politike u praksu. Godine 2009, Komisija je predložila paket mera za promovisanje ekoloških proizvoda, uključujući i veće korišćenje oznaka za energetske efikasnost, kao one koje se mogu naći na mašinama za pranje veša.

Od septembra 2009. godine u Evropskoj Uniji je zabranjena proizvodnja mat sijalica, kao i onih od 100 i 75 vati. Od jeseni 2012. godine biće zabranjene i sijalice od 60 vati. Plan Evropske Unije je da do 2016. godine u upotrebi budu samo kompaktne sijalice sa malim utroškom energije i halogene sijalice. Eksperti su proračunali da nove sijalice troše 60-80% manje struje od klasičnih, kao i da traju 10 do 15 puta duže.

8. POLITIKE I INSTRUMENTI ZA ODRŽIVI RAZVOJ

U poređenju sa drugim ekonomskim sektorima, turizam je veoma specifičan zbog svog jakog uticaja na prirodno okruženje i lokalnu zajednicu. To proizilazi iz činjenice da turista kao potrošač putuje ka svom proizvodu i proizvođaču. Za razliku od drugih industrija turizam razvija svest o problemima vezanim za društvo i prirodu. On stvara direktnu interakciju između potrošača (turista) i dobavljača (lokalne zajednice) i zavisi od visokog kvaliteta prirode, autentičnog kulturnog nasleđa i srdačnih domaćina. Ova kombinacija svesti, interakcije i zavisnosti čini turizam tako specifičnim.

U prošlosti se "održivi turizam" često pominjao kao poseban sektor u okviru turizma u vidu određenog proizvoda ili tržišta i često je bio poistovećivan sa ekoturizmom. Cilj je učiniti ceo turizam održivim uključujući i masovni turizam kao i individualni.

Svetska turistička organizacija i Evropska Unija ustanovile su 12 osnovnih ciljeva za ostvarenje održivijeg razvoja turizma.

1. Ekonomski rast

Omogućiti razvoj i konkurentnost turističkih destinacija i preduzeća, tako da napreduju i osvaruju profit u dugom vremenskom periodu. Odgovarajuće politike i akcije podrazumevaju istraživanje i širenje informacija na buduće tržišne trendove, jačajući imidž destinacije, osiguravajući efektivan ulaz na tržište i obezbeđujući korisne poslovne savete i podršku.

2. **Razvoj lokalne zajednice**

Maksimiziranje doprinosa turizma na razvoj lokalne destinacije. Politika jačanja razvoja lokalne destinacije bi trebalo da bude usmerena na smanjenje odliva sredstava iz lokalne ekonomije, kroz korišćenje lokalne radne snage i lokalnih proizvoda u turističkom sektoru.

3. **Kvalitet radnih mesta**

Povećanje broja i kvaliteta lokalnih radnih mesta stvorenih i podržavanih od strane turizma, uključujući nivo plata i uslove za rad. Često je turizam viđen kao sektor sa slabo plaćenim poslovima i lošim uslovima za rad. Važno je sprovesti politike koje podržavaju poslove sa punim radnim vremenom i koje omogućavaju primenu međunarodnih standarda u oblasti rada kao i usavršavanje kroz razne treninge.

4. **Društvena jednakost**

Raspodela ekonomskih i društvenih koristi od razvoja turizma celoj receptivnoj zajednici, uključujući i siromašne. To podrazumeva sprovođenje politika i akcija koje pomažu siromašnim ljudima da uzmu učešće u razvoju turizma i koje podržavaju formiranje preduzeća u okviru siromašnih zajednica.

5. **Zadovoljstvo posetilaca**

Omogućiti turistima i lokalnoj populaciji bezbedno i zadovoljavajuće iskustvo kroz razne rekreativne i edukativne turističke programe, bez obzira na pol, rasu ili invalidnost.

6. **Lokalna kontrola**

Uključivanje lokalne zajednice u planiranje i donošenje upravljačkih odluka vezanih za budući razvoj turizma u njihovom području u saradnji sa ostalim učesnicima. Lokalne zajednice moraju biti snabdevene dobrim informacijama i ovlašćene da donose odluke o razvoju turizma, koje mogu uticati na njihovu budućnost.

7. **Dobrobit zajednice**

Održavanje i povećanje kvaliteta života u lokalnim zajednicama, izbegavajući bilo kakav oblik društvene degradacije ili iskorišćavanja. Od velike važnosti je pažljivo planiranje kako lokalna zajednica ne bi trpela od turizma, kao na primer od preterane zakrčenosti u saobraćaju, buke ili preteranog korišćenja vitalnih resursa kao što je voda.

8. **Kulturna bogatstva**

Poštovanje i povećanje istorijskog nasledstva, autentične kulture i tradicije. Turizam i prihodi od turizma pozitivno utiču na kulturna i istorijska bogatstva i tradiciju, ali u isto vreme razvoj turizma i ponašanje turista mora biti strogo kontrolisano kako bi se sačuvala autentičnost.

9. **Integritet prostora**

Održavanje i povećanje kvaliteta prirodnog pejzaža, gradskog i seoskog, kao i sprečavanje fizičke i vizuelne degradacije prirodnog okruženja. Ovo je od ključnog značaja za turističku industriju kao i za lokalno stanovništvo.

10. **Biološki diverzitet**

Zaštita prirodnih područja, staništa i divljeg sveta, i minimiziranje

negativnog uticaja na njih. Nacionalni parkovi i druge zaštićene oblasti predstavljaju veliki značaj za turizam. S druge strane, turizam i prihodi koji se ostvaruju od turista koji ih posećuju imaju suštinski značaj u zaštiti i očuvanju prirodnih sredina.

11. **Efikasno korišćenje resursa**

Minimiziranje upotrebe oskudnih i neobnovljivih resursa u razvoju i funkcionisanju turističkih objekata. Stvaranje svesti o potrebi za korišćenjem alternativnih izvora energije i recikliranju.

12. **Čistoća prirodnog okruženja**

Minimiziranje zagađenosti vazduha, vode i zemljišta, kao i smanjenje otpada koji prave turistička preduzeća i posetioci.

Ovi ciljevi predstavljaju svojevrsan izazov za turizam, ali takođe pokazuju zašto je baš ova industrija toliko važna za postizanje održivog razvoja. Vlade treba da preuzmu vodeću ulogu u promovisanju ovih 12 ciljeva, ali u tome nikako ne smeju ostati same.

Instrumenti koji služe za stvaranje održivijeg turizma su sledeći:

- Merni instrumenti – koriste se za utvrđivanje nivoa uticaja turizma i da bi se išlo u korak sa promenama.
 - **Pokazatelji održivosti i kontrola.** Pokazatelji se mogu koristiti za postavljanje ciljeva i merenje uspeha. To može biti, na primer, broj posetilaca svakog meseca, korišćenje vode, količina investicija data za zaštitu i razna druga pitanja, kao što je na primer, procenat posetilaca koji koriste javni prevoz. Takođe je važno ustanoviti kontrolu i praćenje postupaka.
 - **Identifikovanje granice razvoja turizma.** Utvrđivanje granice nosećeg kapaciteta ili prihvatljivosti promena, može biti od velikog značaja kod uspostavljanja politika o količini, prirodi ili načinu distribucije turizma na destinaciji.
- Komandni i kontrolni instrumenti – omogućavaju nadležnim organima da primenjuju isključivo zvaničnu kontrolu nad određenim aspektima razvoja u funkcionisanja turizma.
 - **Zakonodavstvo, regulativa i licenciranje.** Primenjiva pravila podržana od strane zakonodavstva i licenciranje, se često koriste u pokrivanju osnovnih pitanja, kao što su prava zaposlenih i bezbednost posetilaca. Veoma je važno težiti ka razumevanju i harmonizaciji različitih zakona koji imaju uticaja na turizam.
 - **Prostorno planiranje i kontrola razvoja.** Efektivno planiranje prostora i kontrola razvoja su od velike važnosti za održivost. U mnogim zemljama, strategije u turizmu i lokalni planovi nisu usaglašeni. Kontrola razvoja ne može biti na pravi način primenjena, bilo iz razloga postojanja korupcije, nedostatka znanja ili nedovoljnog broja onih koji treba da sprovode zakone.

- **Ekonomski instrumenti** – utiču na ponašanje potrošača i kroz razne finansijske mere šalju signale putem tržišta.
 - **Takse.** Mogu se koristiti kako bi se promenilo ponašanje turista i preduzeća. Povećanjem cena sav prihod ostvaren na taj način se može usmeriti na razne projekte za očuvanje ili socijalne projekte. Takse se mogu primeniti na čitav sektor, kao što su boravišne takse ili ulazne/izlazne takse, na određene proizvode kao što je gorivo ili na ulazak u zaštićeno prirodno područje odnosno nacionalni park.
 - **Finansijska pomoć i sporazumi.** Preduzeća se mogu ohrabriti da funkcionišu na održiviji način i to tako što će im se pružiti finansijska pomoć, odobriti određene povlastice ili kroz formiranje javno – privatnog partnerstva.
- **Dobrovoljni instrumenti** – obezbeđuju procese koji ohrabruju dobrovoljno prihvatanje pristupa održivosti učesnika u turizmu.
 - **Smernice i pravila ponašanja.** Izjave o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju može biti jednostavan i jeftin metod kojim se može uticati na turiste i preduzeća.
 - **Izveštaj i revizija.** Preduzeća se mogu obavezati da prave redovne izveštaje o tome šta čine kako bi se pospešila održivost razvoja. Ovo može biti potpomognuto sistematskom revizijom. Naravno, vlade mogu biti vodeći primer kroz svoj sopstveni postupak izveštavanja.
 - **Dobrovoljna sertifikacija.** Ovo podrazumeva objektivnu inspekciju turističkih preduzeća u skladu sa dogovorenim kriterijumima i prepoznavanje onih koji su u skladu sa dogovorenim. To mogu biti kriterijumi o zaštiti prirodne sredine, kriterijumi socijalne održivosti ili tradicionalni standardi kvaliteta. Mogu biti inicirani ili podržani od strane vlade.
 - **Dobrovoljni doprinosi.** Na ovaj način posetioци i turistička preduzeća kroz finansijske donacije pomažu očuvanje i različite socijalne projekte.
- **Instrumenti podrške** – putem kojih vlade mogu podržati preduzeća i turiste da svoje aktivnosti obavljaju na održiviji način.
 - **Stvaranje infrastrukture i menadžment.** Vlade mogu učiniti značajan doprinos stvaranju održivijeg turizma, putem snabdevanja odgovarajućom infrastrukturom i uslugama, kao što su: javni prevoz, snabdevanje vodom, skladištenje otpada, recikliranje, zdravstvene i bezbednosne usluge.
 - **Stvaranje mogućnosti.** Puno toga se može uraditi na jačanju svesti o održivosti i stvaranju smernica zasnovanih na dobrom iskustvu, a sve kroz ulaganje u obuku i podršku u preduzećima i lokalnim zajednicama. Preduzeća se ohrabruju da rade zajedno i da koriste tehnička uputstva i Internet.

- **Marketing i informativne usluge.** Mogu se koristiti različiti vidovi komunikativnih sredstava kako bi se promovisala preduzeća koja posluju održije od ostalih i pomoglo posetiocima pri donošenju pravih odluka.

Ovi instrumenti se ne moraju koristiti zasebno već daju najbolje rezultate ukoliko se međusobno kombinuju. Svaka zemlja ih može koristiti u zavisnosti od okolnosti i uslova u kojoj se nalaze.

9. EKOTURIZAM

9.1. *Ekoturizam kao deo šireg koncepta održivog turizma*

Ekoturizam se sa jedne strane odnosi na koncept koji obuhvata set principa, a sa druge strane, na poseban segment tržišta. To je „enviromentalno odgovorno putovanje i poseta relativno nedirnutim oblastima prirode, da bi se uživalo u prirodi i da bi se ona uvažavala (kao i svi prateći kulturni objekti iz prošlosti i iz sadašnjosti), koje promoviše očuvanje, ima nizak uticaj posetilaca i omogućava korisnu aktivnu društveno-ekonomsku uključenost lokalnog stanovništva”¹. Ekoturizam je potkomponenta u okviru oblasti održivog turizma i postavlja se kao ekvivalent turizmu zasnovanom na prirodi.

Ekoturizam se smatra tržištem u intenzivnom porastu u okviru turizma kao privredne grane. Prema podacima Svetske turističke organizacije uz godišnji rast od 5% u svetskim razmerama, što predstavlja 6% svetskog bruto proizvoda, kao i 11,4% potrošnje, ekoturističko tržište zaslužuje posebnu pažnju. Ekoturizam u svetskim razmerama vrlo brzo postaje najpopularniji vid odmora.

Mnogi stručnjaci bili su pozvani da objasne i opravdaju neophodnost uspostavljanja politike razvoja ekoturizma. Oni prvenstveno dolaze iz domena geografskog informacionog sistema (GIS), zaštite prirode, okeanografije, upravljanja zaštićenim područjima, ekologije, istorije, arheologije itd.

Termin ekoturizam formulisao je Héctor Ceballos-Lascurén, meksički arhitekta, ekolog i međunarodni konsultant za ekoturizam. Trenutno je generalni direktor Programa za međunarodni konsalting u ekoturizmu (PICE-Program of International Consultancy on Ecotourism) sa sedištem u Meksiko Siti. Takođe je i u IUCN-u (The World Conservation Union) specijalni savetnik za ekoturizam, kao i u ekoturističkom društvu i Svetskoj turističkoj organizaciji.

Udruženje za ekološki turizam u Evropi (The Association for Ecological Tourism in Europe) publikovalo je 1997. godine preporuke za organizatore putovanja orijentisane ka životnoj sredini. Razvijanje smernica predstavlja koristan korak u pomoći lokalnim učesnicima da se usmere ka pitanjima o tome kako razviti ekoturizam u lokalnim zajednicama, ekosistemima ili u specifičnim sektorima ove privredne grane, kao što su smeštaj ili organizatori putovanja.

Odgovornost organizatora putovanja je velika. Organizatori inicijativnih putovanja stvaraju robnu marku koja prodaje ekoturistički proizvod. Svojim katalozima u kojima se mogu videti slike života u divljini i ekosistema, Internet prezentacijama, kroz distribuciju filmova i CD ROM diskova, oni prodaju svoj proizvod. Kao primer može se navesti TUI, svetski vodeća kompanija za turizam, koja je posvećena smanjivanju spoljašnjih i

unutrašnjih uticaja svojih aktivnosti na životnu sredinu. TUI brendovi hotela, kao što su Robinson, Grecotel, Iberotel, Dorfhotel, Nordotel i RIU su pokazatelji kako se standardi kvaliteta životne sredine mogu staviti u praksu. Njihov zajednički cilj je saradnja za održavanje kvaliteta vode za kupanje i plaža, zaštita životinja u blizini hotela, kao i smanjenje uticaja na životnu sredinu putem sistematskih koraka, kao što je poboljšanje ekofikasnosti (potrošnja energije, potrošnja vode, izbegavanje otpada, smanjenje u korišćenju zemljišta) u hiljadama hotela za odmor. Organizatori receptivnih putovanja preuzimaju prvenstveno odgovornost za klijente tokom putovanja. Svako putovanje mora biti visokog kvaliteta i njegove obrazovne komponente moraju zadovoljiti standarde ekoturističke privrede (kvalitetni vodiči).

Istraživači u oblasti života u divljini napravili su mnoge prodore u proučavanju vrsta divljih životinja u 1980-im godinama, radeći sa jedinstvenim vrstama kao što su kitovi, kornjače, planinske gorile, orangutani, makao majmuni i orlovi. Stvoren je niz različitih specijalizovanih tura da bi se po prvi put doveli posetioci na ove terene i lokacije da vide ove vrste. Mnoga od ovih putovanja bila su prvobitno realizovana u veoma rustičnim mestima na terenu, a putnici su plaćali nadoknadu za podršku zaštiti i istraživačkim inicijativama.

Evropske statistike ne pružaju jasne podatke o turističkom tržištu vezanom za prirodu, čak iako se u njima jasno pokazuje tražnja za environmentalno prihvatljivim proizvodima. Neka istraživanja su pokazala da Evropljani više traže seoski turizam u Evropi nego turizam zasnovan na prirodi, zato što najveći deo evropske životne sredine ne čine predeli divljine. Evropljani sa severa pokazuju interesovanje za turizam sa visokim standardima održivosti kao deo paketa koji kupuju, a turizam zasnovan na prirodi se snažno razvija kao inicijativno tržište za ove zemlje i za Englesku. Interesovanje evropskog tržišta za putovanja u prirodu prevazišlo je bilo koje receptivno tržište, uključujući SAD i Kanadu.

Vlade imaju izuzetno važnu ulogu u razvoju ekoturizma. Njihova uloga je jako kompleksna i mora biti definisana kroz delovanje različitih učesnika i sprovođenja politika. S obzirom na globalni značaj ekoturizma, Ujedinjene nacije su proglasile 2002. godinu Međunarodnom godinom ekoturizma, a Komisija UN za održivi razvoj zatražila je od međunarodnih agencija, vlada i privatnog sektora da preduzmu odgovarajuće aktivnosti koje podržavaju ovu akciju.

Dok turizam usmeren na destinacije u prirodi u suštini predstavlja jednostavno putovanje u područja sa lepom prirodom, ekoturizam ostvaruje korist za lokalno stanovništvo u ekološkom, kulturnom i ekonomskom smislu. Na primer, turista koji ide u prirodu može da posmatra ptice. Ali, ekoturista posmatra ptice sa lokalnim vodičem, odseda u lokalnom smeštajnom kapacitetu (ecolodge) i daje doprinos lokalnoj privredi.

9.2. Principi ekoturizma

- Minimiziranje negativnih uticaja na prirodu i kulturu koji mogu naneti štetu destinaciji
- Obrazovanje putnika o važnosti zaštite
- Naglašavanje značaja odgovornog poslovanja, koje deluje u saradnji sa lokalnim organima vlasti i sa stanovništvom u cilju zadovoljavanja lokalnih potreba i stvaranja koristi od zaštite
- Direktni prihodi od zaštite i upravljanja prirodnim i zaštićenim oblastima
- Naglašavanje potrebe za stvaranjem regionalnih turističkih planova zona i za planovima upravljanja posetama namenjenim i regionima i oblastima prirode za koje je odlučeno da postanu eko destinacije
- Naglašavanje upotrebe osnovnih environmentalnih i društvenih studija kao i dugoročnih programa nadgledanja, da bi se procenili i minimizirali uticaji

- Težnja za maksimiziranjem ekonomskih koristi za zemlju domaćina, lokalno preduzetništvo i zajednice, naročito za stanovništvo koje živi u i oko prirodnih i zaštićenih oblasti
- Težnja da se obezbedi da razvoj turizma ne prevazilazi društvene i enviromentalne granice prihvatljivih promena određenih od strane istraživača u saradnji sa lokalnim stanovništvom
- Oslanjanje na infrastrukturu koja je razvijana u skladu sa životnom sredinom, minimiziranje upotrebe fosilnih goriva, očuvanje lokalnog biljnog i divljeg životinjskog sveta i uklapanje u prirodno i kulturno okruženje.

9.3. Visitor management (Upravljanje posetiocima)

Upravljanje posetiocima u zaštićenim područjima u svetu razvilo se tokom 19. i 20. veka. Najstariji nacionalni i drugi parkovi u Evropi korišćeni su isključivo za privilegovane društvene klase. „Običan“ svet postepeno je osvajao pristup, ali samo pod strogom kontrolom nadležnih.

Tokom 20. veka povećanje upotrebe jeftine energije vodilo je ka prosperitetu društva i većem individualnom putovanju, pa prema tome i porastu poseta zaštićenim prirodnim dobrima. Porast broja poseta zaštićenim područjima i jačanje ekološkog koncepta o važnosti zdrave životne sredine, stimulisalo je nadležne u državama širom sveta da preuzmu odgovornost o masovnoj ekspanziji sistema zaštićenih dobara. Važnost takozvanog nosećeg kapaciteta kao okvira za prvo upravljanje posetiocima u parku. Pošto zaštićena područja imaju višestruku ulogu za ljudsko društvo: ekološku, socijalnu, ekonomsku, kulturnu, koncept nosećeg kapaciteta bio je ograničen jednostavnim pitanjem: „Koliko je isuviše?“

Termin upravljanje posetiocima mora se tretirati strateški, jer je veoma važan u domenu upravljanja zaštićenim područjima, uz vrlo brz rast broja posetilaca. Za zaštićeno područje važno je da se precizno zna da upravljanje posetiocima vodi ka povećanom učešću turista kao i podizanju njihove svesti u vezi zaštite prirodnih i kulturnih obeležja područja u kom borave.

Neophodno je obezbediti:

- Pogodnosti za dobro turističko informisanje i obučeno osoblje;
- Dobru interpretaciju primenjenu kroz odgovarajuće znake;
- Dobro konstruisane staze;
- Razvijenu saradnju sa lokalnom zajednicom.

9.4. Ekodestinacija

Savremeni turista traga za iskustvima koji mu pružaju osećaj bliskosti sa prirodnim vrednostima i lokalnom zajednicom. Svaka turistička destinacija koja ima nameru da privuče ovakve posetioce mora da zaštititi svoje resurse uz naglašavanje osećaja integracije sa lokalnom zajednicom. U tom procesu država ima vrlo važnu ulogu, jer je odgovorna za planiranje, kreiranje i osmišljavanje politike i sprečavanje preterane i nepravilne gradnje. Država je takođe odgovorna za sisteme upravljanja otpadom i vodovod, kao i snabdevanje električnom energijom.

Karakteristike ekodestinacije:

- Očuvane prirodne atrakтивности u okviru zaštićenog predela;
- Mala gustina razvoja, gde oblasti prirode ima u izobilju i gde izgrađena područja ne dominiraju;
- Dokaz da turizam ne šteti prirodi (vodeni tokovi, priobalna područja, močvare, divlje životinje);
- Razvoj malih lokalnih preduzeća, uključujući i teze sa hranom i druge vrste zanatskih preduzeća čiji su vlasnici lokalni stanovnici;
- Mesta namenja rekreaciji na otvorenom, koja su osmišljena tako da zaštite osetljive resurse (staze za bicikle i šumske staze, koje koristi i lokalno stanovništvo);
- Unapređenje objekata za smeštaj, hotela, restorana i ostalih preduzeća u vlasništvu lokalnog stanovništva, u kojima se pruža istinsko gostoprimstvo od strane prijateljski naklonjenog i motivisanog osoblja;
- Raznovrsnost lokalnih festivala i manifestacija na kojima se pokazuje osećaj ponosa lokalne zajednice u vezi sa njihovim prirodnim okruženjem i kulturnim nasleđem;
- Čisti javni objekti koje dele turisti i lokalni stanovnici, kao što su javni tuševi i toaleti;
- Prijateljski odnos lokalnog stanovništva i posetilaca na mestima susreta u prirodi, kao što su lokalne prodavnice i klupe pored mora.

Koncept ekodestinacije je nov i ne postoje precizna uputstva. Planiranje i upravljanje destinacijom treba da pokaže koristi od ekoturizma za određeno područje i lokalnu zajednicu. Planiranje izgradnje ekodestinacije zavisi od socijalnih i ekoloških faktora, planiranja prostora, regulative koja sprečava narušavanje osetljivih ekosistema, učešće lokalne zajednice u procesu razvoja kompleta standarda i dugotrajnog monitoringa.

9.5. Ecolodge & Green hotels

Ova vrsta smeštaja pojavila se tokom poslednjih nekoliko godina. Sam termin "ecolodge" zvanično je upotrebljen na Prvom međunarodnom forumu o ekosmeštaju 1994. godine na Devičanskim ostrvima (SAD). Prva knjiga koja sadrži definiciju i smernice ovakve vrste smeštaja i bavi se tom temom je Međunarodni vodič ecolodge-a (International Ecolodge Guidelines – Mehta et al 2002), kao rezultat međunarodne konferencije održane u Kostariki 1995.godine. Ecolodge predstavlja vrstu turističkog smeštaja koji zadovoljava sledeće kriterijume:

- Štiti prirodne i kulturne komponente svog okruženja;
- Tokom izgradnje vrši minimalan uticaj na životnu sredinu;
- Uklapa se u specifični kontekst okruženja;
- Koristi alternativna, održiva sredstva u potrošnji vode;
- Obezbeđuje pažljivo postupanje sa smećem i otpadnim vodama;
- Odlično sarađuje sa lokalnim stanovništvom;
- Primenjuje programe ekološkog obrazovanja i vaspitanja i zaposlenih i turista;
- Daje doprinos održivom razvoju lokalne zajednice kroz istraživačke programe.

Posetioци su uglavnom nezavisni putnici koji ne putuju sa turističkim vodičem. Angažuju se obično snažno motivisani da predstave prirodne atrakтивности svojih zavičaja ljudima sa strane i svojim znanjem izazivaju iskreno poštovanje kod posetilaca. Brojne su mogućnosti za rekreaciju koje nude ecologevi: posmatranje ptica, vožnja kanuom, jahanje konja, vožnja biciklom, izleti na plaže, edukative posete lokalnim muzejima, zoološkim vrtovima, farmama leptira. Neke su i malo ekstremne, kao staze od konopaca za šetnje po džungli.

Green Hotels su hoteli koji u svom poslovanju primenjuju i poštuju principe održivog razvoja. Savremeni pritisci ekologa, klijenata, zaposlenih i finansijski momenti, stvorili su primamljiv teren za hotele da posluju na savremen način, uz preuzimanje odgovornosti za očuvanje životne sredine. Obrazovanje je jedno od glavnih sredstava kojima će se obezbediti uspešan ekoturizam.

9.6. Međunarodno društvo za ekoturizam – The International Ecotourism Society (TIES)

TIES je međunarodna neprofitna organizacija članova potpuno posvećena pronalaženju izvora i stručnom osposobljavanju kako bi se turizam učinio aktivnim sredstvom zaštite i održivog razvoja. To je najstarija i najveća međunarodna organizacija koja svoje aktivnosti bazira prema ekoturizmu. Osnovana je 1990. godine i ima 1.600 članova iz 110 zemalja. Ovo društvo pruža usluge organizatorima putovanja, stručnjacima za zaštitu, upravljačima parkova, zvaničnicima vlada, vlasnicima smeštajnih objekata, vodičima, istraživačima, konsultantima i drugim profesionalcima koji teže da primene ekoturističke projekte širom sveta.

Definicija ekoturizma TIES-a glasi:

"Ekoturizam je odgovorno putovanje u oblasti prirode koje čuva životnu sredinu i podržava blagostanje lokalnog stanovništva".

TIES je postavio dugoročne ciljeve:

- Uspostavljanje obrazovnih programa i programa obuke;
- Pružanje informacija;
- Uspostavljanje smernica i njihovo praćenje;
- Izgradnja međunarodne mreže institucija i profesionalaca;
- Istraživanje i razvoj modela u oblasti ekoturizma

TIES takođe izdaje knjige i pamflete, koji predstavljaju glavno štivo iz oblasti ekoturizma.

10. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U SRBIJI

Naša zemlja je učestvovala u potpisivanju dokumenata: Agenda 21 (Rio de Žaneiro 1992.godine), Plan za implementaciju, Tačka 41. Samit Rio+10, (Johanesburg, Južna Afrika 2002.godine), kao i Predlog zakona o sistemu zaštite životne sredine Srbije.

Održivo upravljanje prirodnim vrednostima i zaštita životne sredine ostvaruju se:

- donošenjem i sprovođenjem odluka kojima se obezbeđuje uravnoteženost između zaštite životne sredine i ekonomskog razvoja kroz integraciju zaštite životne sredine u sve sektorske politike;
- planiranjem i održivim korišćenjem prirodnih resursa, dobara i energije.

U Strategiji privrednog razvoja Srbije do 2010. godine Ministarstva za nauku, tehnologiju i razvoj Republike Srbije, navodi se: „Savremeni razvoj turizma se, pre svega temelji na izvornom kvalitetu prostora i resursa. Iz tih razloga, a naročito zbog obezbeđenja osnove sopstvenog i dugoročno održivog razvoja, turistička privreda mora imati kao prioritetan zadatak zaštitu, unapređenje i racionalno korišćenje prostora i resursa.“

Karakteristike teritorije Srbije odnosno njene prirodne i stvorene vrednosti, veoma su dobar model za savremeni koncept održivog turizma. Srbija poseduje tradicionalne programe banjskog, planinskog, seoskog turizma, mada još uvek robuje stereotipu "potpunog statičkog odmora". Međutim, svojom raznovrsnošću potencijala, Srbija može u

potpunosti ispuniti savremene zahteve aktivnog turizma i može se predstaviti kroz "1000 turističkih programa za 1000 turističkih destinacija" u skladu sa održivim razvojem i očuvanjem ekološki zaštićenih prostora.

Održivi turizam uključuje aktivnosti koje imaju neznatan negativan uticaj na životnu sredinu. Nažalost, u Srbiji je evidentan nedostatak odgovarajuće infrastrukture, koja bi podržala razvoj održivog turizma. Takođe nedostaje efikasno i adekvatno planiranje upravljanja otpadom u turističkim mestima, u funkciji što manjeg negativnog uticaja turističkih aktivnosti na životnu sredinu. Poseban akcenat potrebno je staviti na "razvoj ekološki prijateljskih" tehnologija.

Globalna platforma za promene postavljena je kroz dokumenta kao što su Globalni kodeks etike u turizmu Svetske turističke organizacije, Deklaracija o eko-turizmu iz Kvebeka, Preporuke za razvoj održivog turizma u osetljivim područjima Direktive za očuvanje biodiverziteta. Oni ukazuju na novu paradigmu razvoja turizma: delatnosti koja je u svom planiranju multisektorska, maksimizira lokalno blagostanje, doprinosi održivom upravljanju u domenu životne sredine i omogućava kulturnu razmenu i dovodi do neophodnog dijaloga na svim nivoima.

U politici razvoja turizma kao nezaobilaznog i značajnog sektora, Srbija mora napraviti snažan i kvalitetan zaokret prema novom pristupu usklađivanja turističkog razvoja koji minimalno ugrožava životnu sredinu.

Definisanje razvoja održivog turizma predstavlja dobru osnovu za unapređenje međusektorske saradnje u svim domenim i na svim nivoima, uz skretanje pažnje na vrednosti koje klasični turizam nije valorizovao na pravi način (zaštićena područja, kulturna baština itd.)

10.1. Centar za odgovorni i održivi razvoj turizma

Centar za odgovorni i održivi razvoj turizma (CENORT) je neprofitno i nevladino udruženje čiji je cilj naučno i stručno istraživanje odgovornog i održivog razvoja turizma, edukovanje i razvijanje svesti o značaju i uticajima turizma na privredni i društveni razvoj. Cenort sarađuje sa domaćim, stranim i regionalnim nevladinim organizacijama*, kao i sa odgovarajućim organima i telima međunarodnih i domaćih vladinih i međuvladinih organizacija. Osnovni cilj je obavljanje aktivnosti nevladine organizacije kako bi se uticalo na donošenje odluka i kreiranje politike na svim nivoima, koje će uključiti postulate odgovornog i održivog razvoja turizma uz prilagođavanje globalnim tendencijama u ovoj oblasti.

Cenort ima ulogu istraživačkog, savetodavnog, informativno – dokumentacionog i komunikacionog središta za oblast odgovornog i održivog razvoja turizma, odnosno za aktivnosti u vezi sa savremenim tendencijama u razvoju turizma.

* Uloga nevladinih organizacija (NVO) danas u svetu dobija na značaju pre svega u funkciji posrednika između institucija i javnog mnjenja u najširem smislu.

U ostvarivanju osnovnih ciljeva postojanja i rada, Cenort je postavio sledeće posebne dugoročne ciljeve:

- organizovati naučne i stručne radnike za rad na naučnim, stručnim i istraživačkim projektima iz oblasti odgovornog i održivog razvoja turizma;
- učestvovati u aktivnostima vezanim za promociju održivog i odgovornog razvoja turizma;
- organizovati, samostalno ili u zajednici sa drugim organizacijama, stručne skupove, savetovanje, seminare i druge oblike stručnog usavršavanja u domenu razvoja društveno odgovornog i održivog razvoja turizma;
- učestvovati u obrazovanju putnika, odnosno turista, i šire javnosti u cilju zaštite prirodnog okruženja i kulturno-istorijskog nasleđa;
- postavljati osnove za saradnju i odgovarajući status sa relevantnim organizacijama Ujedinjenih nacija, Evropske unije i drugim.

11. ZAKLJUČAK

Evropa, kao najstariji kontinent, predstavlja trezor koji u sebi krije ogromno prirodno, duhovno i kulturno blago, koje ne može i ne sme biti u vlasništvu pojedinca ili grupe ljudi. To bogatstvo mora biti dostupno svakom oku, jer je sa razvojem civilizacije porasla i svest o lepom u čoveku. Život prestaje da bude puka bitka za preživljavanje, već nešto mnogo više. Videti, osetiti i uživati u bogatstvu prirodnih resursa i kulturno-istorijskog nasledstva postaje imperativ modernog doba.

Napredak civilizacije otvara mnoga vrata koja nam omogućavaju da lakše dopremo do cilja. Povećanje životnog standarda i slobodnog vremena omogućava nam da putujemo i upoznajemo se sa drugim narodima. Uživanje u upoznavanju drugih predela, kultura i tradicija, nekada mogućnost malog broja, danas je realnost mnogih. Turizam i njegov napredak predstavljaju veliki uspeh našeg doba, ali poslednjih godina se povećava njegov negativan uticaj i sve više pojavljuju znaci upozorenja.

Evropa je prenaseljena ljudima i njihovim potrebama. Danak civilizaciji nažalost plaća priroda, jer ljudi otimajući od nje stvaraju gradove, industrijske zone... Mnogi u sebičnoj želji da povećaju lični profit, zanemaruju elementarne prirodne zakone. Srećom, u poslednje vreme se sve više čuje glas onih koji žele da sačuvaju planetu za buduće naraštaje. Svaka zemlja u Evropi se trudi da kroz turizam pokaže ono što ima. Turizam je postao moćna privredna grana, negde i osnovna. Ljudi se kroz brojne organizacije udružuju u zajedničkom cilju, sačuvati i unaprediti tekovine ljudske civilizacije.

Naša zemlja je bogata prirodnim i kulturno – istorijskim atraktivnostima, ali nažalost, još uvek nedovoljno iskorišćenim.

12. LITERATURA

1. Održivi i odgovorni razvoj turizma u XXI veku, Beograd, 2000. godina
2. Ekoturizam – principi, postupci i politike za održivost, Megan Epler Wood, Beograd, 2002. godina
3. Odgovorni i održivi razvoj turizma, Cenort, Beograd, 2001. godina
4. Reforme Evropske Unije, Dr Gordana Ilić-Gasmi, Beograd, 2004. godina
5. Turistička geografija, Prof. Dr Snežana Štetić, Beograd, 1999. godina
6. Međunarodna ekonomija, Prof. Dr Budimir Stakic, Beograd, 2004. godina
7. Tourism development in Europe, WTO, Madrid, 2007. godina
8. Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations, WTO, 2004
9. European Union Politics, Michelle Cini, second edition
10. Sustainable Development of Ecotourism – A compilation of good practices, WTO, 2001
11. Sustainable Tourism, David Weaver, Great Britain, 2006
12. Tourist development, Douglas Pearce, 1989
13. Microsoft Encarta Premium 2007

Internet linkovi:

www.europa.eu
www.world-tourism.org
http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
<http://www.tui-group.com/en/nachhaltigkeit/environment/>
www.ecotourism.org
www.etc-corporate.org
<http://www.visiteurope.com/>
www.oceanconservancy.org
<http://www.bookshop.europa.eu>

